

Luceafărul

SALA DE
LECTURĂ

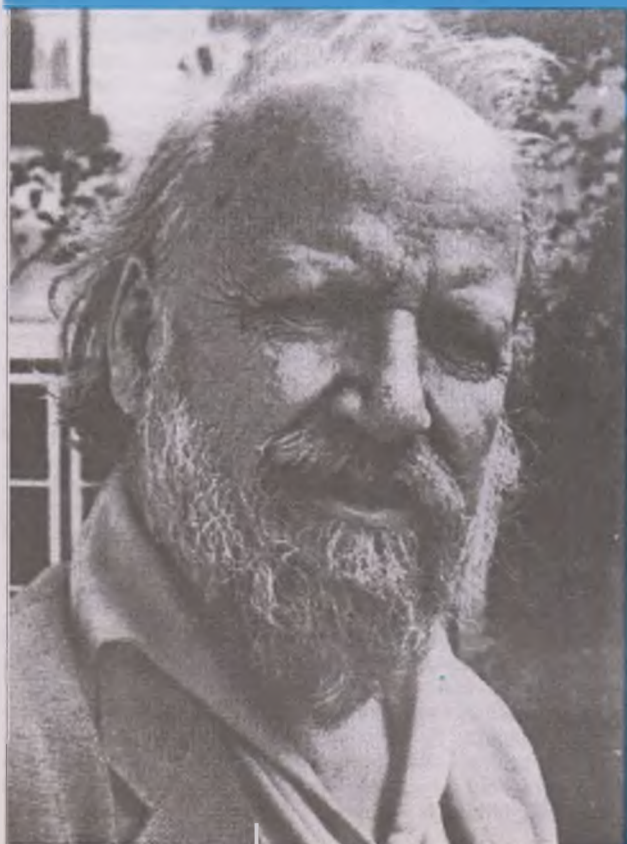
Săptămânal de literatură. Nr. 31 (330), serie nouă. Miercuri 10 septembrie 1997. Preț: 1.000 lei

mircea zăciu

«IMAGINEA MEA
INTERIOARĂ
RĂMÂNE ACEEA
A SFÂNTULUI
SEBASTIAN»

O LAMPĂ PE MALUL MĂRII

Ultimul Golding

ÎNVĂLUIȚI
ÎN
MISTERE

DISPERAREA SEMIDOCTULUI

Când doi îți spun că ești **afumat**, nu trebuie să cauți vecinătatea scrumbiilor, ci să mergi, eventual, la culcare. Pe Liviu Ioan Stoiciu, nu doi, nu trei, ci zeci de colegi îl avertizează că înaintarea sa în zig-zag îi trădează ținuta (morală) și comportamentul (oscilatoriu), dar el își închide urechile și-și înfundă ochii (sau invers, doar suntem contaminați de stilul lui) și scrie, scrie, scrie despre orice și oricine, rămânând în auz cu îndemnul heliadesc, fără însă a-i decoda exact mesajul. ● De la o vreme (dar câte vremuri!) și-a însușit (!) un post de informator pentru diverse publicații și cafenele, obsedat fiind, îndeosebi, de o instituție ce-i e străină: Uniunea Scriitorilor. Nu vrem să amintim de trecutul său glorios, nici de alte episoade ale vieții sale zburcinate, fiindcă, slavă Domnului, îi suntem contemporani și multe se văd cu ochiul liber, ci ne ținem strict (deocamdată) de afirmațiile d-sale: unele, de-a dreptul toxice (pentru el), altele, doar în vecinătatea umorului involuntar. ● Spirit rafinat, academic (parcă la Sorbona și-a încheiat studiile superioare!), neobosit frecventator al bibliotecilor (oare, pe unde se mai află a **Academiei?**), are toate atuurile (și datele) să dea note juriilor, mai ales acelor care nu-i acordă premii și dispense (!), să-i idealizeze până la anulare pe Nicolae Manolescu și Mircea Martin, să-l supraliciteze pe Ioan Liviu Stoiciu, uluitorul poet român (să aibă vreo legătură cu informatorul publicațiilor?), să miroasă peștele (și peștii!) de la editura **Cartea Românească**, să urmărească periodicitatea revistei noastre (care nu apare cu regularitatea **Vieții Românești**, unde I. L. S. slugărește), să producă enumerări și inventare: altfel spus, să facă atâtea servicii literaturii române, dar și universale, încât până și Nicolae Iorga, dacă ar învia, ar fi o palidă figură sub coroana acestui falnic cumular. ● Sigur, despre condeierul cu pricina poți scrie zeci de pagini, că-i o mină (de aur? de sare? de calcar?) dacă ai răbdarea și hazul să cobori în ea (în mină!), dar, din păcate, trebuie să ne ocupăm și de publicarea textelor scriitorilor veritabili. ● Oricum, lupta lui Liviu Ioan Stoiciu cu limba română - Doamne, ce bătlăii! - și cu viața particulară a colegilor de breaslă e de admirat, iar **scriitura** sa disperată ne produce reale satisfacții. Unele chiar estetice!

RĂTĂCIRI

de NICOLAE PRELIPCEANU

Ce nevoie uriașă au oamenii de rând, mai ales aceia fără multă instrucțiune, de idoli s-a putut vedea și cu ocazia accidentului de automobil de la sfârșitul lui august curent, în care a murit, printre alții, prințesa de Wales (sau Gales...). Dacă Elvis Prestley cântase și arătase bine, dacă Maradona a încântat și el milioane de oameni prin evoluția sa pe terenul campionatului mondial de fotbal, biata femeie pomenită mai sus nu a făcut nimic din ceea ce atrage de obicei atenția cititorilor de ziare ori a telespectatorilor. Nici frumoasă nu se poate spune că era și totuși devenise un mit, a la Marilyn Monroe, care de bine de rău fusese văzută și admirată în filme și mai avea și un corp desăvârșit, după opinia contemporanilor ei.

Prințesa britanică era o femeie dintr-o familie bogată, nobilă mi se pare, care se măritase - cu tot fastul obișnuit în astfel de ocazii - cu moștenitorul tronului, apoi acesta o înșelase și lumea aflase asta cu ajutorul neprecupețit al presei de scandal, după care divorțaseră. Dar câți alții nu o fac? Pe urmă ea începuse să-și caute prieteni, firește din lumea celor bogați.

Oamenii de rând, care privesc la casele regale cu un fel de admirație invidioasă, au simțit brusc un lucru neobișnuit: că fuseseră prezenți, prin prințesa Diana, în familia regală britanică și, iată, un membru al acesteia îi înșelase, făcându-i să se întoarcă în lumea lor. Se identificaseră cu această femeie, încă tânără, pesemne profund nefericită, și negrul uriaș pe care l-am văzut cu toții urlând trântit pe jos în fața florilor și a lumânărilor de la poarta palatului regal britanic și cuplul cam urâțel care se îmbrățișa plângând tot pe-acolo și toate acele mii de oameni manifestându-se ridicol, dacă stai să te gândești. Dar în astfel de cazuri cine se gândește?

Au murit mulți oameni care au făcut bine omenirii, semenilor lor, și nu i-au condus la groapă decât apropiații, colaboratorii, cei câțiva admiratori în cunoștință de cauză. Și iată, acum, moare cineva, în fond inventat de presă, care e și învinuit și-ar fi ucis creația, și sute de mii de oameni acoperă gardurile palatului de la Londra cu flori și ceară fierbinte, transformându-le în garduri ale unui mormânt. Că orice palat, ba chiar orice locuință e un mormânt așa cum orice mormânt e o locuință, știm cu toții, dar nu de aceea s-au repezit londonezii cu „lacrimi și flori” spre Palatul Buckingham.

E una dintre formele de alienare a omului modern aceea de a se identifica mereu ba cu unul, ba cu altul dintre cei pe care mass-media îi servește pe tavă zilnic și la ore de vârf - poate tocmai pentru că aceia care ar trebui priviți nu arată ce trebuie, nu fac ce ar aștepta alegătorii de la ei... E o alienare gravă să plângi mai tare la moartea cuiva cunoscut doar din revistele de scandal decât la moartea părinților sau a prietenilor.

Acești zei de hârtie și de umbră televizivă ne îndepărtează nu numai de noi înșine și de ai noștri, ci și de unicul zeu, Dumnezeu.

PRIVILEGIUL IGNORANȚILOR

de MARIUS TUPAN

În urmă cu mai mulți ani, o poetă (dotată, fără nici un dubiu), ignorată sistematic de critică, s-a îmbulzit la tribuna unei Conferințe Naționale a Scriitorilor și, cu o dezinvoltură și un curaj ieșite din comun (și din comuna comunistă!) a exclamat (reproduc aproximativ): Sunteți niște oportuniști! Conducătorul **lucrărilor**, mai mult de carieră decât de condei, speriat de consecințele acestei **ieșiri la rampă**, a încercat s-o dregă în fel și chip, chiar a rugat poeta să-și revizuiască atitudinea (opinia), dar orice demers al lui a fost zadarnic. Ei bine, din acel moment, nu numai criticii literari ci și alți artiști ai cuvântului au privit-o altfel - de fapt cum s-ar fi convenit! - pe poetă, i-au citit scrierile, i-au descoperit ceea ce ignoraseră ab initio.

Am făcut acest excurs, pentru a mă apropia de alți colegi ai poetei, unii, citiți în grabă, sau, pur și simplu, răsfoiți, alții, ignorați din varii motive: nu au funcție interesantă (!), au avut-o dar nu mai e la modă (!), au avut o plecare greșită (adică primele cărți scrise în stilul epocii!) ș.a.m.d. Atunci, când simt (încurajați, bănuind, și de intelectualii cu o rectitudine artistică și morală) că au pleznit (iertat să-mi fie cuvântul, dar e în recuzita creatorilor!) o carte bună și confrății continuă să-i ignore, fie ajung la gesturi disperate, fie pregătesc scenarii de tot felul, pentru unii hazoase, pentru alții puerile. Din punctul meu de vedere - gândindu-mă la Al. I. Ghilia și la

planul lui eșuat de la Neptun - se poate vorbi chiar de un act dramatic. Până mai ieri, scriitorul cu pricina n-avea o cotă la care râvnim (de ce să nu recunoaștem) cu toții. Nu i-am studiat opera anterioară ultimului său roman și de aceea nu mă pot pronunța asupra valorii cărților. Dar, după ideea de a dispărea fără urmă în plin sezon estival, pentru a atrage cumva atenția asupra sa, mai bine zis asupra operei sale - strategie deconspirată de Chiri Tricolici - i-am citit **Piramida**. Într-adevăr, am descoperit o carte matură, ambițioasă, documentată, scrisă cu vervă dar puțin comentată în presa literară. Nu și de **Lucașfărușul**. Întrebările cu privire la astfel de situații (asupra sa dar și asupra altora) pot fi multe, iar răspunsurile cam tot așa. Există prejudecăți și preferințe burse false și cumetrii care, mai devreme sau mai târziu, se descoperă, unele însăși sunt decretate capodopere numai fiindcă autorul este obedient sau aservit, liste roz și liste negre fără să mai ținem cont și de alte nuanțe. Exprimându-mi opiniile favorabile cu privire la **Piramida** lui Ghilia, eu însumi am fost ironizat: ei asta-i, mai lasă-mă și tu cu astfel de lecturi! Mă gândeam atunci că nu cu eram de compătimit. Fiindcă, în ciuda atâtor anchete (false) și verbiage (snoabe) avem speranța că literatura română e la fel de fecundă ca în ani ei de glorie. Alte două romane, semnate de D. R. Popescu și Alexandru Ecovoiu, ne con-

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Lucașfărușul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCAFĂRUȘUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

CU CE AM GREȘIT?

(Modernitate și viitor)

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Cu șase-șapte ani în urmă, un diplomat american m-a întrebat de ce țin ca România să adopte mai curând paradigma americană, modelul american de existență, de cultură și politică, în locul aceluia francez, italian, german, mai apropiate nouă, cu o mai veche tradiție în spațiul vest-european și oricum cu mult mai apropiate existențial de românism în raport cu modelul american de a fi. I-am răspuns că în primul rând îmi este dragă și apreciez nespun de mult cultura Franței, că nu este o problemă de disjunctie valorică dar, întrucât România are atât de multe de schimbat, singura ei șansă este aceea de a adapta modelul justificat, însă cel mai diferit de sine, mai violent altul și mai hotărât orientat înspre o lume opusă trecutului. Nu știu dacă răspunsul meu l-a mulțumit pe interlocutor, dar pot spune cu sinceritate că acum eu însumi îl găsesc extrem de restrictiv și parțial. Sunt, aici, câteva lucruri de rezolvat, care pot dobândi, eventual, un sens larg și cu mult mai interesant decât acela al unei opțiuni de civilizație.

În ceea ce mă privește m-am atașat, m-am apropiat - dincolo desigur de devotamentul nelimitat pentru țara mea - de trei țări, și corespunzător de trei națiuni, de trei culturi: nord-americană, franceză și sud-americană, în particular braziliană. Am avut și am parte de contactul cu toate acestea ca un om al celor mai liber deschise dintre drumuri. Când scriu aceste rânduri mă aflu deasupra Atlanticului, zburând către Brazilia. Întreaga ambianță, cât și alte experiențe recente, în același timp extinse și consistente, îmi propun în chipul cel mai direct o anumită interpretare a raporturilor dintre culturile principale - mari, în sensul de a avea o răsfrângere planetară a efectelor -, o

interpretare făcând corp comun cu înțelegerea timpului în istorie, cu înțelegerea relațiilor dintre segmentele duratei, specifice unui orizont cultural sau altuia.

În tinerețea sa, Eugen Ionescu a făcut, în direcția pe care o am în vedere acum, una din acele afirmații ale sale, în care vocația teribilistă se îmbină cu reflecția filozofică ultimă, prin profunzime și implicații: elementul burlesc amplifică valoarea concluziei - gravitatea problemei ridică la un nivel de factor formativ ontic sarcasmul. Ionescu spune aproximativ următoarele: relevanți pentru o epocă nu sunt marii ei scriitori, cei adoptați ulterior de alte vremuri, de alte sisteme de gândire, de nenumărate alte generații, ci aceia care trăiesc și mor intelectual în interiorul vremii lor, imposibil de înțeles câțiva ani după moarte, lipsiți de viu interes dincolo de cercul contemporanilor. Problema legăturii - și opoziției - dintre actualitate și viitor privește nu doar persoana umană, ci și condiția civilizațiilor și culturilor.

Șocul pe care ți-l transmite civilizația nord-americană nu vine atât din futurismul ei, dintr-o orientare către schimbare, către un alt timp, ci din contrariul, chiar, al acestei dimensiuni: un conservatorism cultural, comportamental și - implicit - structural extrem de puternic, o tendință de a păstra tot ceea ce nu se impune ca evident de nemenținut, un atașament față de toate valorile care pot încă să mai ofere măcar un unghi de perspectivă, fie și oricât de limitat asupra lumii. Această tendință ajunge până la a lăsa impresia unei oarecare desuetudini funciare. Și iată că din această premisă, care s-ar părea că nu reprezintă altceva decât trecut, se naște viitorul cel mai extins, puternic și antrenant,

pentru o întreagă umanitate - antrenare apreciată sau contestată, dar nu mai puțin categorică, nu mai puțin determinantă pentru istorie. Dacă Statele Unite oferă viitorului imaginea eficienței faptice - în tehnologie, finanțe, planificare politică sau strategie militară, Brazilia nu oferă aceluiași viitor un lucru de mai mică valoare, acesta fiind enorma sa capacitate de entuziasm, emoție, vibrație inerioară, trăire. Brazilia acumulează acum pentru umanitate exact ceea ce pierde restul civilizațiilor: cea mai umană dintre calități, aceea a afecțiunii. Dar fiind astfel, Brazilia nu este mai puțin orientată înspre trecut. În rigoarea anglo-saxonă, integrală și inflexibilă ca raționalitate, precum în implicarea vitală a civilizației braziliene, se regăsește aceeași trăsătură a unirii trecutului cu viitorul - impulsionează a unui viitor ineluctabil și totuși amenințat de un trecut care nu a aparținut, din nefericire, tuturor (sau, oricum, el nu mai este oriunde prezent), ci a trebuit să persiste prin voința și vocația unor culturi.

Dacă Europa - și Europa înseamnă, cel puțin ca model, mai ales Franța - reușește oarecum să creeze linii viitoare ale istoriei umanului, aceasta este pentru că, dincolo de perioada scursă între existența lui Rene Descartes și cea a lui Auguste Comte, ea este o lume a prezentului. Obsedată de ideea îmbătrânirii, ea tinde însă continuu la a domina prezentul. Viitorul nu este aparență, ci esența zilelor care vor veni - și aceasta din urmă ia ca bază respectul față de trecut; prezentul este înșiruire a efemerului. De la eleganță și noblețe, la gastronomie, lux și savoir-faire se întinde un teren pe care Europa este inexpugnabilă, atât doar că pentru a poseda aceste instrumente ale prezentului ea a abandonat restul duratei sensibile. Există totuși un loc în care Franța - și continentul ei - poate redobândi prevalență în marea istorie a umanului: terenul respectiv este cel al ideii sociale, desuetă și eternă, nemuritoare și de neomis, neasumată în serios de nimeni, cu adevărat europeană totuși. Întrebările noastre, cele românești, tind ca, în stilul Europei, să nu vizeze decât fragmentele de existență, recurent numite prezent. Europa (cea mereu interbelică) este povestea cu zâne a umanității - scrisă de zâne care se tem de timp, precum și de faptul de a nu trăi decât în vise; dacă se uită o clipă acest lucru, Europa devine mai mare decât lumea.

ușurință este că, pe acest făgaș, succesul ori, dimpotrivă, eșecul se va hotărî în bună măsură și în funcție de rezultatele unei confruntări mediatic ce îndeamnă la asemuirea-i cu un război civil informațional; asta tocmai fiindcă mai va (pe puțin un an și, avertizat P. Thompsen) până când efectele benefice ale reformei economice se vor resimți consistent în viața de zi cu zi a majorității populației. Iar dacă, în mare, așa cum stau, cum se spune, lucrurile, din observarea și analiza fenomenului mediatic rezultă o tendință a cărei îngroșare implică riscuri majore. La dreapta liniei imagineare a frontului, deși mediile profesând ideea capitalista-reformatoare sunt întrucâtva mai numeroase, superioritatea cantitativă tinde să fie anihilată prin instaurarea unui soi de hărțălaie provocată fie de amatorism, fie de vanitățile anumitor soliști, fie de angajarea în polemici fratricide ș.a.m.d., inclusiv lucrături oculte inaccesibile percepției muritorilor de rând. Desigur, s-ar putea obiecta că fenomenul ține de însăși libertatea presei, așa încât a-l incrimina contravine crezul democratic într-adevăr. De asemenea, însă, nici subestimarea importanței războiului mediatic în curs nu este mai puțin potrivnică democrației. Cu atât mai mult cu cât, la stânga liniei frontului, propaganda populistă și naționalist-comunistă își subordonează tot mai vizibil felurite divergențe. Or, de ce atunci, la dreapta, nu s-ar putea estompa măcar, pentru o vreme barem, tot felul de dihonii cu sau fără rost? Că la această întrebare (ce mi-o puneam cu naivitate astă vară citind atacul vacanței editoriale) nu există răspuns, se înțelege de la sine.

minimax

BUPĂ OARECE VACANȚĂ EDITORIALĂ

de ȘERBAN LANESCU

Pentru cine încearcă să citească textele semnate de L. I. Stoiciu (probă de duranță, nu atât prin ce și, vai!, cât, dar îndeosebi prin cum scrie d-sa cu multă hărnicie), va fi remarcat, probabil, propensiunea „colegială” de care suferă autodidactul* și în virtutea căreia hiatusul estival din editarea Lucașăruului i-a oferit prilej, încă unul, să-și exhibe public(istic) paraonul. În Cotidianul, cândva prin august. Dar, nestrunită, înverșunarea poate fi păguboasă, jucându-i feste celui care și-o cultivă/permite. Păi dacă ceva (bunăoară un post de televiziune sau o anumită gazetă) ajunge dar într-adevăr adică potrivit unei indubitabile valorizări negative, dacă ajunge deci să te calce pe nervi, atunci, nu-i așa, suspendarea intervenită în manifestarea ceva-ului respectiv este firesc să-ți aducă mulțumire/împăcare, eventual urmând a și saluta-o ca atare, ca fiind binevenită. Altminteri, burzuluiala împotriva suspendării ceva-ului valorizat negativ se trage din și se explică doar printr-o penibilă predispoziție maladivă, masochistă, cam ca înjurătura iscată tocmai din frustrarea de un obiect/prilej al înjurăturii. Or, poate nu acesta din urmă este cazul. Drept care, iată, se dovedește îndrituită concluzia, amuzantă, cum că, pornit pe ocară, L.I.S. (a nu se confunda cu starostele Capitalei!) a obținut însă performanța elogiului subtil, întrucât acuzația-i înainte menționată poate fi tradusă/bănuită ca mărturisire indirectă

despre nevoia de a lectură fără întrerupere Lucașăruul! Și, imediat, se cuvine a-i face loc precizării că, deși oarecum sugubă, acest, hai să-i zicem așa, cu îngăduință, acest comentariu deci, nu este - pe bune! - deloc animat de intenția incriminării polemice. Măcar și pentru prea bunul motiv că, pe lângă leprele și sferdoctii care au acaparat o parte considerabilă din mass media, Liviu Ioan Stoiciu îmi pare că merită multă considerație. Bine, dar - obiecție posibilă dar și probabilă - atunci de ce, mă rog frumos, cele de mai sus?! La care se poate răspunde că n-a fost decât un exercițiu/joc logic al cărui rost urmează a se desluși în continuare.

Subiectul de fapt vizat, ce și impune renunțarea la tonalitatea șăgalnică, este dat de comparația între, pe de o parte, situația actuală din România și, pe de altă parte, în măsură în care ea poate fi considerată distinct de primul termen al comparației, atitudinea intelectualilor care se manifestă publicistic; că gazetarii formează grosul celor „suspecți” nu încape îndoială, la fel după cum tot evident este că li se cuvine acordată o atenție specială celor care își împart energia și timpul între politică și gazetărie. Plecând așadar de la constatarea, greu de contestat, că actualii guvernanți au impus cu sporită (dar oare și suficientă?) fermitate evoluția României către ordinea capitalistă și către Occident, ceea ce poate fi apoi sesizat cu

* Statu care, în sine, este pe cât se poate de onorabil, existând autodidact și autodidact.

A SCRIE - O NORMALITATE A EXISTENȚEI

de MIRELA ROZNOVEANU

Bănuiesc că impulsul de a scrie la această rubrică vine din neîncrederea firească a oricărui scriitor față de imaginea creată despre sine de chiar scrisul său, o oglindire distorsionată de legile „refracției estetice” și, implicit, ale limbii. Cu toate acestea, nu am de gând să sugerez modificări de contur ale oglinzii alcătuite independent de mine, ci doar să mă opresc la incidente (impure din punct de vedere estetic), în urma cărora s-au ivit cărțile mele. În timp, am descifrat surprinsă un pattern pe care mi l-am autocreat și în care apoi m-am situat confortabil, folosindu-l în avantajul meu, chiar provocându-l să apară.

Ideea cărții e ca un spor care supraviețuiește, în mod miraculos, undeva într-un colț al minții, în timp ce alții nenumărați mor. Dacă acea idee crește armonios, o las să ajungă o obsesie. Amân cât pot materializarea proiectului până la un punct critic în care știu că, dacă mai ezit mult, energia meditativă a cărții încă virtuale va colapsa în tensiunea creată. În această fază tulburătoare, las totul deoparte și plec într-un loc cât se poate de îndepărtat de lumea în care trăiesc. Am nevoie de un răgaz, de un fel de lună de miere în care să fiu doar eu și ideea mea într-o deplină intimitate. M-au însoțit întotdeauna în aceste „fugi” mama, apoi copilul, și câteodată amândoi.

Sunt de fapt vacanțe false, în care îmi place să mă plimb singură, să contemplan ochi de apă sau un peisaj sălbatec, lucrând în acel plan secund al gândirii. Cei din jur spun că sunt ursuză, irascibilă, nesociabilă, mută. Apoi, într-o dimineață, încep să dezvolt un motiv, să scriu un paragraf, o scenă poate dintr-un capitol final (deși cartea nu are încă nici început, nici mijloc, pentru că încă nu există), un dialog, o întâmplare ce mi se pare centrală, sau să creionez ansamblul uman ce se vrea exprimat de mine.

Este ca și cum aș fi absorbită de un vârtej, care este de fapt tensiunea cărții ce se vrea scrisă, un fel de câmp cantitativ acaparator și protector totodată pentru că îmi conferă o concentrare maximă, de nimic egalată. Doar un singur lucru a răzbătut în ani prin acest baraj: plânsul (când era mic) sau chemarea copilului. Citesc imens, și în mod progresiv, simt cum crește, prin recul, structura ideologică a cărții. Fraze disparate se modulează cu precizie, indicându-mi apartenența la un capitol sau motiv anume. Totodată, ca și când ar fi atrase de acest câmp viu, vin spre mine în mod natural exact acele cărți, surse de informație de care am nevoie.

Am început prima carte, „Lecturi Moderne”, publicată la Cartea Românească în 1978, la Rucăr, într-o vară, unde un unchi mi-a cărat cu un IMS câțiva saci de cărți la rugămintea mamei care, firește, era cu mine.

decât să mă gândesc la acel eseu despre roman pe care vroiam să-l scriu de luni de zile. Apoi

Într-altă vară, am luat bilete prin ONT la Predeal. Ni s-a dat o cameră mizerabilă pe care am schimbat-o ziua următoare. În acea noapte, am împărțit același pat cu mama și copilul, care se zvârcolea neputând să doarmă. Încercând să-l protejez, între somn și trezire, n-am făcut

Dureri îngrozitoare mă fulgerau când încercam să articulez un cuvânt. Nu puteam vorbi. Se bănuia că nervul laringial fusese distrus în urma unei viroze. Au urmat luni de zile de mușenie, singurătate, suferință, în care comunicam cu cei din jur prin scris. În acele luni de spital mă preocupa Aurelius Augustinus și ale sale „Confessiones”, volum pe care îl citisem într-o veche ediție franceză împrumutată cu greu de la Biblioteca Academiei. Începusem de fapt lucrul la capitolul „Veriga de Aur” al doilea volum al Civilizației, dar mă contraria că ceea ce se contura în mintea mea nu era nicidecum eseistic, ci epic. Într-o după-amiază, copilul și mama au venit să mă vadă în spital. Copilul s-a culcat pe patul meu, a îmbrățișat perna și a spus: „mamă, de ce nu ești sănătoasă? și de ce nu scrii?” Iar mult amânatul fapt s-a produs.

Am început lucrul la romanul „Platonina”, apărut anul trecut la Editura „Sirius”, într-o retragere de câteva zile la casa părintească de la Constanța în vara atât de tulburătoare, agitată, disperată, a lui 1990, iar „Viața pe Fugă”, ce trebuie să apară curând la aceeași editură, fiind cu copilul într-o localitate izolată din Munții Catskills din St. New York. Vara aceasta, după multe tergiversări și o retragere în pustietatea de la Tannersville din aceiași munți, unde m-a însoțit mama, am început lucrul la romanul „Amânat în America”.

Mă întreb uneori de ce scriu? De ce nu mă odihnesc în vacanțe? De ce nu dorm diminețile până la ora șapte în loc să mă scol la cinci? După care trebuie să fug la serviciu, de unde să mă duc serile la tot felul de conferințe, cursuri, traininguri, etc pentru că pe continentul pe care acum trăiesc nu se poate

Cred de altfel tot mai mult că suntem aleși cumva să facem ceea ce facem, de către o exigență superioară a speciei, și că nu ne putem îndeplini destinul decât mergând până la capăt în sensul ce ni se lasă descifrat. Ceea ce sper e să fiu la înălțimea acestei alegeri.

a fost ceva ca o undă luminoasă, similară cu ceea ce am trăit când am avut la șapte ani revelația cititului. Zilele următoare, am umplut un caiet cu proiectul a ceea ce avea să fie „Civilizația Romanului”, la care am lucrat cu intermitențe din 1979 până în 1989. Al doilea volum a apărut la Cartea Românească în 1991 și sper să-l termin și pe ultimul. Îmi amintesc că în acele dimineți băiatul meu încerca să meargă pe iarba poienii, nu departe de masa mea improvizată din curtea vilei. Și de-odată a început să alerge singur răsând, cu mânuțele ridicate.

„Timpul celor Aleși”, publicat în 1988 la Cartea Românească cu titlul schimbat de cenzură în „Totdeauna Toamna”, s-a definit în spital. Mă îmbolnăvisem imediat după apariția la Editura Albatros a primului volum al „Civilizației Romanului” (lucru care se produce de altfel după apariția fiecărei cărți).

fără asta. Aici, a te specializa încontinuu este una din obligațiile locului pe care îl ocupi, fie că ești un slujbaș neînsemnat, fie un profesor universitar. Mi-e greu să dau un răspuns la întrebarea formulată, dar am realizat în timp un lucru important și anume că pentru mine a scrie este o normalitate a existenței pe care o execut cu imensă bucurie și teamă, dincolo de orice sacrificii sau privațiuni. Este un fel de sarcină în plus pe umerii mei în luptă și așa dură a supraviețuirii, pe care limba română și spiritul românesc pare că m-au ales ca să o îndeplinesc, fără recompense de nici o natură. Cred de altfel tot mai mult că suntem aleși cumva să facem ceea ce facem, de către o exigență superioară a speciei, și că nu ne putem îndeplini destinul decât mergând până la capăt în sensul ce ni se lasă descifrat. Ceea ce sper e să fiu la înălțimea acestei alegeri.

REVIZUIRI

de IOAN STANOMIR

Volumul lui S. Damian Replci din burta lupului (editura Du Style, București, 1997) are toate calitățile unei cărți controversate - includerea în seria de Revizuiți apărând cu atât mai firească cu cât cititorul neavertizat asupra esenței polemice a demersului intelectual al autorului ar fi deconcertat de vigoarea cu care S. Damian demitizează eșafodaje valorice ori delimitează figuri din panteonul literar românesc.

Lumea intelectuală și politică românească este examinată prin aceeași grilă liberală și europeană, căreia S. Damian îi rămâne fidel, articulațiile ei devenind evidente cu fiecare pagină. Această unitate ideatică, această coerență a ipotezelor critice fac ca multe din afirmațiile lui S. Damian - afirmații ce pot și vor fi indubitabil amendate - să constituie puncte de pornire fertile în tentativa de a remodela un model cultural și politic contemporan.

Împărțirea în două secțiuni distincte, *Controverse politice și Literatură și despicarea melor*, răspunde mai degrabă unor exigențe de arhitectură interioară decât unor diviziuni de profunzime. Idealul criticului, detectabil atât în planul politic concret cât și în cel cultural, poate fi definit în termenii de acum clasici ai societății deschise: adversarii modelului sunt sancționați cu o directețe a aprecierilor provocând inamiciții ireconciliabile. Răul măcinând peisajul politic și intelectual românesc derivă din ceea ce S. Damian denumea cu altă ocazie *Tropisme ale închiderii în cultura contemporană*. Închidere antrenând cu sine replierea către autohton și respingerea modernității europene, al cărei corolar firesc ar fi o sumă de elemente ideologice: „obârșie tragică, ortodoxism, răscruce între orient și occident, tradiționalism mesianic” (pag. 182). S. Damian inventariază de altfel două dintre simptomele acestei doctrine a închiderii: „(1) neputința cooperării cu restul lumii, înrăurirea exterioară fiind calificată drept un factor destructiv și (2) superioritatea fondului autohton, postulat neclintit, cheazășie a dezvoltării consistente și armonioase” (pag. 183).

Comentariul politic se revindică tocmai de la această europenitate asumată tranșant și reacția criticului față de relația echivocă și comandourile minerești e sancționată ca o malformație (pag. 47). Ca și H.R. Patapievici, un spirit afin cu cel al lui S. Damian, criticul prafrazându-l pe Camil Petrescu „vede idei” acolo unde gazetarii obișnuiți văd doar evenimente izolate. Violența stradală ori articolul de presă imund devin ocazii pentru reflecții grave.

Aceeași intransigență îl animă și pe criticul literar S. Damian. Abandonând teza autonomiei esteticului, refuzând izolarea operei și a creatorului de contextul istoric și cadrul mental, acesta privilegiază analiza pe coordonate politice și morale a cazurilor selectate. Simptomatică pentru metoda critică este disocierea între estetismul lui Ion Negoițescu și propria înclinare către „dilemele opțiunii intelectuale raportate la stadiul de dezvoltare a conștiinței civice colective” (pag. 192). Esențială pentru S. Damian apare de aceea responsabilitatea creatorului față de sine și colectivitatea pe care o slujește. Demisiile celor mari sunt în consecință inacceptabile: „La această altitudine, erorile pot avea un ecou de nedorit și determina o modificare de direcție”. (pag. 288). Pentru S. Damian orice contagiune decurgând din închiderea față de europenitate e sancționată printr-un verdict inapelabil.

Capacitatea remarcabilă a criticului S. Damian de a propune perspective inedite e vizibilă în disecția unei personalități pentru care

nutrește o admirație de necontestat: G. Călinescu. Criticul este surprins într-o ipostază mai puțin fecundă, epoca postbelică fiind definită în cazul lui printr-o exacerbare a histrionismului latent, ocazionând acolade baroce în fața oficialilor timpului. „În cazul lui G. Călinescu, abandonul se explică și prin predispoziția sa către spectacol, prin mirajul tribunului în arena civică. A fi în centrul interesului, solist într-un recital spumos, plin de inventivitate teatrală și retorică solemnă, această veche veleitate s-a menținut și în împrejurări ingrate” (pag. 131). S. Damian relevă și o inactualitate estetică a tezelor lui G. Călinescu: opacitatea manifestă în fața experimentelor românești ale lui Kafka sau Proust, inaderența la poetica camilpetresciană sunt expresia, sugerează criticul, unei inapetențe pentru „Modalitatea tragicului reflexiv, direcție majoră în proza contemporană” (pag. 148). G. Călinescu poate fi definit printr-o „Alergie în fața tragicului existențial” (pag. 152).

Fenomenul cultural și literar postbelic pare a fi centrul de interes al volumului. O lectură antrenând perspectiva sociologică și ideologică operează în cazurile lui D.R. Popoescu, Marin Preda sau Constantin Țoiu. Derapajul scriitorilor amintiți este ocazionat în viziunea lui S. Damian de o modificare de substanță a strategiei Puterii în dialogul ei cu intelectualitatea: „M-am referit cu alt prilej la mutația petrecută în strategia conducerii lui Nicolae Ceaușescu. Spre a găsi un suport de solidaritate cu mulțimea, menținând strâns prerogativele puterii, dictatorul a optat pentru exaltarea spiritului național” (pag. 207).

Exercițiul critic al lui S. Damian se focalizează asupra lui Marin Preda, romancier devenit în ultimele decenii mai mult decât un model literar un reper moral. Refuzând locul comun, S. Damian pledează pentru o reevaluare eliberată de complexul intangibilității critice „Cei ce concep istoria literaturii ca o îmbălsămare de mumii, astupându-și urechile când aud ceva negativ despre om și operă, se vor năpusti asupra mea învinuindu-mă că mă incită îndeletnicirea de a pângări cadavre sau de a spiona prin resturi menajere” (pag. 269). Departe de a fi singulare, revizuirile lui S. Damian reflectă o tendință a criticii actuale, sesizată și de Nicolae Manolescu: „Schimbarea de percepție de după 1989 privește tocmai obiceiul lui Preda de a călca pe terenuri minate: unora din critici li se pare astăzi că limitele curajului său sunt prea evidente iar concesiile făcute cenzurii prea mari. Autorul *Imposibilei iubiri* e atacat în prezent exact pentru ceea ce fusese laudat în trecut. Din reper moral, el devine un intelectual vulnerabil, ca majoritatea.” (*Marin Preda, ieri și azi*, România Literară, nr. 31/1997).

Delirul devine, pentru S. Damian, un

exemplu ilustrând modificarea de perspectivă și scriitură de după ciclul *Moromeșilor*. „Delirul nu mistifică numai istoria, ci marchează și prăbușirea unui mit, cel al invincibilității literare a lui Marin Preda” (pag. 226). Avându-și punctul de pornire în tentativa lui Marin Preda de a forța limitele canonului istoric oficial, reabilitându-l pe Mareșalul Antonescu, reușind în aceeași măsură să ofere un exemplu de integrare a evenimentului istoric în rețeaua ficțiunii” (pag. 214), romanul rămâne minat, în lectura lui S. Damian, de o incapacitate de obiectivare romanescă. Un maniheism deloc camuflat e vizibil în evocarea întrevederii de la Berghof dintre Hitler și Antonescu: „Unul din termenii conflictului e favorizat, binecuvântat cu toate calitățile, descris cu maximă simpatie, în vreme ce la polul opus adversarul se prezintă redus spiritual și fizic până la caricatură” (pag. 219.) În afara acestei carențe compoziționale, criticul acuză o logică artificială a basmului, neavenită în contextul narativ, ca și o cultivare a antitezei hiperbolizante, ambele contribuind la reliefarea unui tropism al închiderii, *tropism* aducând în prim plan aceeași pledoarie pentru autohtonism, culpabilă în viziunea lui S. Damian. Nici *Cel mai iubit dintre pământeni* nu se sustrage sancțiunii critice. „Sună prin urmare strident dezbaterile teoretice incluse fără o reală necesitate în roman, pentru că ele contravin adevăratei aptitudini a prozatorului, inegalabil mai ales în divulgarea universului țărănesc” (pag. 290). S. Damian manifestă o foarte redusă comprehensiune pentru Preda romancierul citadin, văzând în exercițiile ficționale ale acestuia expresia unui eu creator ambiționând să triumfe într-un spațiu prea puțin familiar. Un episod jenant - includerea într-o ediție a *Delirului* a unui capitol evocând transparent tinerețea revoluționară a lui N. Ceaușescu - este completat de rememorările personale ale criticului *În calitate de martor ocular*, articulând portretul unui mare scriitor prins în rețeaua echivocurilor unui secol inclement.

Aceeași grilă de lectură e prezentă și în analiza polemică a romanului lui Constantin Țoiu, *Căderea în lume*. Finalitatea demersului critic este, ca și în secvența consacrată lui Marin Preda, aceea de a decela o mitologie susținând arhitectura narațiunii, mitologie tributară unei pledoarii similare pentru închidere și autohtonism. Semnul egalității este pus între opțiunea subiectivă a decupajului istoriei din ficțiune și o filozofie definită, din unghiul lui S. Damian „Scoaterea în relief a omului trimis de providență, dictatorul, sinteza virtuților colective, ghid în momente grele în acțiunea de salvare a integrității națiunii (pag. 285). Metoda critică a lui S. Damian își relevă cu această ocazie virtuțile incontestabile dar și limitele ei.

O pagină memorabilă, marcată de afecțiune umană și comprehensiune intelectuală, consacră autorul lui Ion Negoițescu. Efigia omului de litere responsabil, capabil să confrunte o oficialitate totalitară, e dublată de ipostaza grațios ludică surprinsă de S. Damian: „Învârtind în aer cratițe și farfurii, în spațiul îngust dintre cărți, el părea un vrăjitor voios, coborât de nevoie pe pământ” (pag. 196). Dincolo de diferențele de abordare critică, rândurile dedicate memoriei lui Ion Negoițescu pot fi citite ca o profesiune de credință a autorului însuși, mizând pe independența atitudinii intelectuale și pe devotamentul față de credoul liberal „Ceea ce frapa în climatul de cuminenție dictată de atunci era că Negoițescu își permitea adesea să enunțe judecăți excentrice asupra unor autori și opere, pe care nu le-ai fi putut anticipa. El își putea cultiva acest capriciu, știind că există în jur alți critici care se ocupau metodic, ponderat, de creația literară, respectând ierarhiile” (pag. 192). Un exercițiu de admirație relevant pentru S. Damian însuși.

adrian popescu

Cântec marian (de 6 septembrie)

I.
Prima cas-a Domnului,
Mater admirabilis,
în oceanul somnului
un Ostrov, în vis.

În eonul fierului,
Stella matutina,
Regină-a Cerului,
iartă-mi toată vina.

Carnea Ta și sângele:
Domus aurea,
lacrimile strânge-le
de prin Galileea.

Carnea, cărămizile,
să zidească Trupul,
pleoapele, firidele,
celulele, stupul.

Muguri, puf alege-le,
viță-n primăvară
răstignit e Regele,
Mama e Fecioară.

În eonul fierului,
n-ai lăsat să pier,
în oștirea Cerului
pot fi scutier?

Toate rătăcirile,
uită-mi-le acum,
din toate iubirile
a rămas doar fum.

Nu vreau cruda Vinere
să mă mai vrăjească,
glasuri dulci și tinere
s-au făcut de iască.

II.
Mi-a rămas ecoul pur
să-și înalțe vela,
pleoapa grea, sub ea azur,
funerară stela.

Ce strivim e plâns marin
scoici de Compostela,
perla voi, eu cântul lin,
Ție, Maris Stella.

Tăinice vârtejuri scriu,
pielea mea și varul,
valva e-un mic sicriu,
pleoap-ascunde jarul.

În adânc visăm minuni,
fructe de genune,
Ție, marea rugăciuni
la picioare-Ți pune.

Număr, în neștire,
aripi, solzi și raze,
parc-ar fi safire,
parcă sunt turcoaze.

Ochii dilatați-s,
nu de laudanum,
Splendor Veritatis
azi e-n Cafarnaum.

Poți fi orbul, surdul

la atâtea daruri?
Fatima și Lourdes-ul
șuvoiesc de haruri.

Punctul mic din frunte
Lumea o-nnoiește,
peșteră din munte
Nazareth pe creste.

III.
Efes, Selinunte,
Delos și Ciclade,
insule mărunte,
Paros și Sporade

Vine-ntreg norodul
mării, să-se-nchine
să adore Rodul,
Spiritul din Tine.

Raza printre pietre
intră-n Edificiu,
ce-ai clădit pe Petre
ai prin sacrificiu.

Fiu-i fundamentul,
Tu - fereastra caldă

Noi suntem cimentul,
Duhul Sfânt îl scaldă.

Chipului ce Luca
i-a pictat suavul
mistic și năluca
pot să-i fiu zugravul?

Păcătos și simplu
sângele din vine,
Idolii și-Olimpul
Grecia din mine

abia izgonite-s...
Ce patimi enorme
ascundeau, ce hybris,
în splendide forme.

Totuși, vreau un cântec
l-a-nceput de toamnă,
Rodul Tău din pântec
lertare înseamnă.

Rugă veche, rugă nouă

Fecioară din Fatima
vindecă-mi-o patima,
fă-mă numai cratima
din litanii, ultima,
umilește-mi inima,
șuvoiește-mi lacrima,
animus și anima,
fără drojzii, azima.

Angela și Angelus,
ce e jos și ce e sus,
rogu-te cu glas suspus
toarce-le cu sfântul Fus,
răsărit și trist apus,
zborul drept și timpul dus,
fă-le una-n firul pus,
Anima și Animus.

Amintindu-mi vara altui an

Amintindu-mi vara altui an,
Când sub pergolato,
dis-de-diminează, ieșeam pe cărările Paradisului terestru,
cu mașina de scris în brațe,
iubita mea ușoară și nevinovată.

Stau la masa din bucătărie, mai sărac și mai bătrân
ca niciodată,
nu glicina și nici caprifoiul își trimit
efluviile spre mine să mă amețească,
numai mirosul verde al copacului straniu dintr-o curte interioară,
iar, în pervaz, porumbița pudică, apărând întotdeauna
înainte de **Vesprei**,
tăcută și cu o cruce a sfântului Francisc la gâtul irizând
rogvaiv, T-ul am voie să-l ating, penetul gâtului delicat nu,
într-o alintare fugară.

Distanța dintre mine și zburătoare ferm trebuie menținută
pentru a supraviețui amândoi,
mila și demnitatea nu se pot scufunda în aceeași apă a sufletului,
mila pentru soarta sa și demnitatea persoanei mele lăcuite
de un supraeu îndelung exersat și care se poate totuși lesne
sparge în mii de cioburi, răbindu-i pe cei apropiați;

paharul dăruit să am grijă să nu-l prefacă-n așchii și cioburi
impetuosul șuvoi obscur;
să nu-i vorbesc porumbiței pudice - adăstând pe lemnul
pervazului cât ai spune un **Angelus** -
să despart lacrimile de ochii ce plâng lacrimile, anima de animus,
limba să nu i-o vorbesc, să nu par bătrânul nebun, care-și
uită, cu bună-știință, înțelepciunea celor aproape două decenii
de când a ales Viața, nu moartea, Văzduhul, nu făpturile sale.

PE ACELAȘI FIR AL AMABILITĂȚII

de ALEXANDRU GEORGE

Vacanța de mai multe numere pe care și-a luat-o Luceafărul a făcut pe scriitorul acestor rânduri să întrerupă și el seria sa de amintiri legate de sediul Institutului de Istorie și Teorie Literară condus de G. Călinescu, dar și de zona în care el a funcționat mai bine de un sfert de veac. Cunoscând bine cartierul, am intervenit cu unele precizări și întregiri binevoitoare la textul lui Emil Manu, tot aici publicat (Este interviul o operă literară sau o formă de tehnică jurnalistică?), întru a sa lămurire, promițând că voi continua.

momentul în care Institutul era silit a-și părăsi vechiul sediu, care va fi supus demolării, noua adresă fiind pe str. Frumoasă, în fosta casă a lui Barbu Catargi. (În prealabil, despărțindu-mă de cartierul în care eu însumi am viețuit primii 50 de ani și pe care l-am cunoscut așa cum se bănuiește, să nu las să treacă două informații: vis-a-vis de casa lui Ștefănescu-Grivița, acum părăsită, se aflase până la venirea comuniștilor sediul Siguranței Statului, cea teribilă instituție arghezo-moșierească în ale cărei beciuri făceau braviu luptători antifasciști. Clădirea era înaltă dar anodină și, la parter, avea, printre mai multe foarte laice magazine, o biată tutungerie; eu am urcat și la etaj fără să mi se pună vreun pistol mitralieră în piept, doar am fost întrebat pe cine caut - și era vorba de o cunoștință a familiei mele la care am fost trimis cu niscăi treburi.

Nu aș fi bănuțat măcar că acolo este o instituție oficială dacă, în timpul războiului, nu s-ar fi pus un afiș foarte vizibil și care a trezit destulă nedumerire: FOTOGRAFIATUL INTERZIS. În fine, la capătul clădirii al trotuarului, în linie cu Institutul, se afla o casă cu o arhitectură mult mai puțin frumoasă decât aceea a lui Ștefănescu-Grivița; nu știu a cui era, dar am fost în tot cazul surprins să aflu din Jurnalul lui Mateiu I. Caragiale, publicat de Perpessiciu încă din 1937, că marele om râvnise acea clădire, că voise să-i devină proprietar pe vremea când era sărac. În copilăria mea, adică atunci când Mateiu încă mai trăia, la etaj se afla o reprezentanță a fabricii de mă de ghete „Schmoll-Pasta”, care își disputa piața bucureșteană în rivalitate cu „Gladys” - căci pe atunci vx-ul „Albina” de mai veche celebritate dispăruse, ca și crema „Cavaler”, de mare uz în generațiile mai vechi.)

Să urmărim însă soarta Institutului Călinescu, după Emil Manu, căruia eu voi încerca a-i demonstra infinita mea bunăvoință. „Institutul a fost mutat tot într-o clădire barocă (barocul ca stil a purtat culturii române un mare ghinion, după cum se vede), clădirea din str. Frumoasă, care fusese locuința tot a unui mare boier, fost și prim ministru al țării, Barbu Catargi.” Să precizez cât pot de amabil că sediul nou al Institutului n-a fost o clădire chiar așa de barocă, în nici un caz comparabilă cu înzorzonatul palat al Nababului cu care se învecina. Fusese proprietatea fiicei acestuia, Alexandra Cantacuzino, căsătorită cu Barbu Catargi, descendent al unei familii boierești, dar care nu a ajuns niciodată prim ministru al țării. Maximum de onor la care s-a înălțat a fost președinția efectivă a Jockey-Clubului, căci aceea de onoare o deținea regele. Nu știu să fi fost măcar ministru, cum nu a fost nici frații săi Alexis și Rudolf Catargi. (În schimb, Mateiu Caragiale, care a sfârșit prin a face parte din lumea lor, îi prezicea lui Eugen Catargi, o rudă mai îndepărtată a lor, că va ajunge prim ministru, într-o scrisoare de pomină pe care a

că soția acestuia, Micaela Catargi, i-a făcut posibilă omagierea la apariția Crailor... prin numărul special din Informația, scos de P. Comarnescu. Și o coincidență: marele Mateiu s-a născut pe str. Frumoasă și a trăit acolo în primii săi ani; din păcate, schimbarea ulterioară a numerelor străzii face imposibilă localizarea, în cazul că modesta căsuță ar mai exista.) Emil Manu comite o gravă confuzie când afirmă că sediul Institutului Călinescu a ajuns în casa „barocă” a unui fost prim-ministru; nici barocă nu era, nici proprietarul ei nu fusese prim-ministru. Acela, care a deținut această funcțiune și a fost asasinat în 1862, a fost un omonim al cestuilalt, iscăbind Barbu Catargiu. El nu putea locui în acest palat modern, ridicat prin jurul lui 1900, ci într-o casă mult mai modestă în contiguitatea actualului Cazino Victoria, pe Calea cu același nume, și bd. Dacia. Resturile locuinței lui, ziduri în fund, servind până mai anii trecuți la dependențe, le-am mai apucat și eu, dar casa propriu-zisă ar fi fost greu de identificat (în schimb, falnica și recenta clădire a Teatrului de revistă, devenit Cazinou, a fost între cele două războaie mondiale Ambasada Reichului și, în momentele de vârf ale prieteniei româno-germane, cred că la sfârșitul anului 1941, l-am văzut la balcon pe omul lui Hitler, baronul Manfred von Killinger, lăsându-se ovaționat de o mulțime destul de numeroasă, cu nu mai știu ce festiv prilej. Clădirea, într-o formă probabil mai modestă, aparținuse boierilor Neculești și după 23 august 1944 va deveni un club de distracții, cu cinematograf și o mică scenă de teatru pentru ofițerimea sovietică. Destin!...)

Institutul Călinescu nu a stat mult în noul sediu; „după ce încăperile au fost puse la punct, mai marii administratori ai orașului, continuă Emil Manu, au socotit că e prea frumoasă pentru o instituție culturală și Institutul a fost mutat în fosta Ligă Culturală a lui N. Iorga”. Mai corect: în palatul, dezafectat adaug eu, unde fusese Liga Culturală, ce se leagă de numele marelui savant, deși nu el a înființat-o. Acolo se află și sediul principal al Teatrului care s-a numit Municipal, cu subtitlul I.L. Caragiale; acum a rămas cu cel dat de comuniști: Lucia Sturdza-Bulandra. Așadar, Institutul Călinescu nu a fost azvârlit la gunoi. Și încă ceva: în locul lui s-a mutat tot o instituție culturală, Institutul de Psihologie și Pedagogie, unde aveau să se petreacă ședințele de „Meditație Transcendentală” de celebră memorie. A fost, cum se știe, o diversiune aranjată se pare chiar de „Tovarășa” pentru a lovi în categorii variate de intelectuali și de a băga spaima în alții... În tot cazul, demonii din casa Ștefănescu-Grivița, care acolo s-au manifestat așa de discret, au erupt dincoace. Numai că orice casă veche din București scârțâie, troznește, se animă de zgomote și de umbre, mai ales când e liniște...

Mă opresc aici cu amabilitățile pe care mi le-a inspirat fragmentul memorialistic

al lui Emil Manu. Am făcut-o nu doar pentru că mi se păreau necesare unele întregiri și corectări, dar și pentru a dovedi autorului, care susținuse contrariul, că îl pot urmări și cu amabilitate. În acest sens, îi atrag atenția să-și verifice materialul memorialistic, de altminteri foarte prețios, înainte de a-l lăsa pe hârtie. Ne putem înșela cu toții asupra unor amănunte sau date materiale, compromițând tot restul.

Îi promit că îi voi urmări în continuare cele spuse mai ales despre o epocă destul de recentă, dar care, din lipsa unor investigații serioase, se vede relegată în trecutul cel mai întunecos, iar personaje care ne-au fost contemporane devin niște strigoi nebuloși sau niște figuri de legendă înecate în convențional. Să amintesc un caz. Cred că sub semnătura lui Emil Manu am citit o evocare a lui Radu Sterescu, un om cu începuturi gazetărești, care-l aduseseră prin redacția Vremii din timpul războiului și care, refuzând să se „încadreze” în comunism, a trăit din anticariatul clandestin, până aproape de căderea regimului. A fost un om care a făcut multe servicii intelectualilor epocii, în condiții de risc; eu am început să-l frecventez încă de prin 1952, o epocă în care teroarea stalinistă era în toi. În casa lui de pe str. Petofi am găsit multe cărți de trebuință, aproape exclusiv de literatură română, de care nu eram în grad suprem interesat, dar care făceau figură de rarități chiar pe piața clandestină. I-am cunoscut și mama, o femeie foarte simpatică și de treabă, văduva unui institutor care un timp îl ocrotise pe micul orfan Camil Petrescu, despre care a știut să-mi dea o sumă de informații prețioase.

Din păcate, Radu Sterescu era și un om fundamental incorect, în chestiuni financiare, el pierzând mari sume de bani, dacă nu toate câștigurile, la cursele de cai, chiar și după mutarea acestora la Ploiești. (Mie mi-a luat o mare sumă de bani cu promisiunea că astfel pune mâna pe un fond de cărți de filosofie care pe mine m-ar fi interesat; s-a topit cu banii și ultimii ani ai contactelor noastre au fost ca eu să-mi mai recuperez pierderea luând câte o carte sau alta în contul acelei datorii.) Omul a cunoscut și rigoriile închisorii pentru că a luat o Biblie a unui pastor sau așa ceva și nu i-a mai putut-o restitui, căci o vânduse altcuiva. Păgubitul a declarat în instanță că își retrage reclamația dacă i se înapoiază cartea, luată din averea parohiei. Dar Radu Sterescu nu s-a prezentat la proces și a fost condamnat în lipsă...

Am încetat de a-l mai frecventa, dar, după ce am debutat, el s-a instituit printre marii admiratori ai scrisului meu; și îl cred sincer pentru că acesta a fost cazul multor gazetari din generația sa, care mi-au spus-o. Fapt e că după declanșarea campaniei de desființare pe care a condus-o Eugen Barbu la Săptămâna contra mea, el a stăruit să mă împac neapărat cu acesta, cu care de altfel era bun prieten, căci locul meu e alături de acesta nu de „jidanii de la Luceafărul” (în redacția Virgil Teodorescu, S. Damian, G. Horodincă). Nu l-am ascultat și nu m-am dat bine pe lângă Patron; așa cum am refuzat în clipa de față să-l ascult pe d. Mircea Mihăieș, care pretinde că locul meu e alături de N. Manolescu (și asta o crede și acesta!). A fost soarta mea: ca toți injurătorii mei să dorească arzător să mă aibă „alături” (adică, traduc eu: în subordine).

Să nu uit însă ceva: am aflat foarte recent că prin anii când mai dădeam arareori pe la Radu Sterescu, în casa lui ajunsesă să locuiască măcar temporar tânărul Paul Goma. M-a ferit Dumnezeu să fac și cu acesta cunoștință, deși nu m-a ferit de tot. El cel puțin nu vrea să mă aibă în nici un fel „alături”. Iar

SENIORII DIN CASA SCĂRILOR

emilian blaj

Ion Ion Ivașcu a fost plutonier de companie la o unitate militară din oraș. De fapt, profesia lui de sorginte administrativă a contribuit decisiv, când a fost să fie ales. Treizeci de ani a numărat efectivele companiei, de la soldați și valize din lemn, până la chiloși și maiouri rupte. Dar a fost bine. Pe lângă salariu, întotdeauna mai ciupea câte ceva. O foaie de cort, o tunică, o geacă de instrucție, o raniță.

„Soții puteau fi schimbați, dar situația nu. Se putea schimba persoana, da nu faptul. Toți ne rotim aici, gândi ea, și-și închipui lumea ca o ceșcuță albastră care se rotește ca la bâlci...”

Anne Tyler - Lecții de respirație

-Iosife, hai c-a venit vremea!

-Ce vreme? Te-ai tâmpit? a întrebat Popa somnoros, stând în cadrul ușii.

-Păi, azi am încasări! Te lăudai că urci și matale ca să ajuți la chitanțe, a zis administratorul care, ținând catastiful cu coperti verzi sub braț, avea o morgă de ministru al finanțelor ce prezintă proiectul de buget.

-Ia-o tu înainte că vin și eu, s-a trezit într-un târziu Iosif, care, de obicei, nu dormea la prânz, dar astăzi nu știa ce l-a apucat. S-a sculat, parcă, mai obosit, cu capul greu. Nu reușea să-și revină. După plecarea administratorului s-a dus în baie, unde și-a băgat ceafa sub apă rece. S-a șters cu un prosop roz, iar, apoi, încălțat în papuci de casă, a plecat spre uscătorie.

-Ivașcule ai încasat ceva? a întrebat Popa de cum a băgat capul înăuntru.

- N-a venit nimeni, deja s-a făcut cinci jumate, a zis cu glas iritat. Țștia cred că eu stau aici toată noaptea să-i aștept să-și miște ei fundul.

Era textul ce-l spunea de fiecare dată, pentru că, în prima zi de încasări, de puține ori se întâmpla să vină mai mult de unu, doi.

-Liniștește-te, Ioane, că uite Constandache de la scara întâi își târăște fizicul încoace, a zis Iosif, privind pe fereastră.

-Ăsta o să moară și o să rămân eu să-i plătesc întreținerea, 'tui Dumnezeii mă-si de bou, a înjurat cu sete Ivașcu. E restant cu o lună. Al dracului, acum vine, îmi plătește din urmă și se plânge ce greu o duce. Că e bătrân. El și cu baba lui trăiesc numai dintr-o pensie. Că s-a scumpit viața, că e aia, că nu-i aia.

-Ioane, îl iei tu la mișto, da' să n-am parte dacă înțeleg ce mănâncă, a mai apucat să zică Popa, când Constandache, cu respirația tăiată, a intrat.

-Domnu' Ivașcu, da' sus v-ați făcut biroul, domnule. Îmi vine să plâng când se apropie ziua de plată. Imi las plămâni pe scările astea. Pe ele o să-mi găsesc sfârșitul, a șoptit epuizat.

-Mai lasă și mata țigările! Înțreținerea nu poți s-o plătești, da' tutun tragi, l-a repezit administratorul, deschizând catastiful și căutând atent prin el.

Așezat la o margine a biroului, într-o rână, pe un taburet șubred, Iosif Popa scria chitanța cu un creion chimic, pe care l-a înmuiat pe limbă cu o grijă de funcționar. Era marți după amiază. Trecuseră zece zile de la aventura din casa Mariei. Contrar așteptărilor, Ion Ion Ivașcu a tăcut chitic. N-a povestit la nimeni

despre ciudata întâlnire cu căpitanul Almășan.

- Constandache, ce zici de incendiul de la Richard? Spune matale, că te pricepi, doar ai lucrat în construcții, a întrebat Iosif ca să se afle în treabă.

- Păi, a fost mânărie! Au dreptate ăștia din ziare. S-a lucrat pentru asigurare, s-a ațâțat bătrânul. Se vedea de la o poștă că subiectul îl pasiona.

-Bine, bine, s-a băgat și Ivașcu, dar nu s-au găsit dovezi!

-Da' atunci ce-a explodat, domnule? Mama? Vă spun eu că a fost bombă artizanală. Și-a făcut treaba. N-a rămas nimic din ea, nici un rest.

-Sunt bani mulți la mijloc, a spus gânditor Popa, în timp ce Ivașcu găsisese ce căuta în catastif.

Incendiul împărțise orașul în două tabere. Pe marginea evenimentului s-au purtat discuții interminabile, dezbateri la televiziune, articole în presă. Unii aveau aceeași părere cu a domnului Constandache. Alții dăeau vina pe tehnică și pe mijloacele de securitate. Până la urmă, companiile de asigurări au plătit despăgubiri.

-Nea Constandache, ai o restanță de o sută de mii și de plătit pe luna asta, șaptezeci. Deci, în total, o sută șaptezeci, a spus sec Ivașcu.

- Ioane, taică, am ajuns să-mi las toată pensia aici, de parcă ar fi joc de cărți, ori cârciumă. S-a scumpit viața. Îți dau o sută de mii și-om mai vedea.

- Ca de obicei, a bombănit administratorul, asta îi spuneam și lui Iosif înainte să apari, că o să-ți plătesc eu ultima întreținere, dacă cumva dă necazul peste dumneata, Doamne ferește.

- Bate-n lemn, Ioane, că până acum nu m-a durut nimic. Parcă, cu toate greutățile, mă simt mai bine pe lumea asta decât pe cealaltă, s-a închinat Constandache. Dar cu Maria ce se mai aude? Tot nimic? Că uite s-a făcut mai bine de o săptămână de când a plecat.

- Nici vorbă, a răspuns Iosif, completând cifra pe chitanță. Parcă dumneata nu știi cum e cu poliția pe la noi. Se mișcă greu. Dacă era omorâtă fata primului ministru, în juma de ceas aveau criminalul. Luau unu la întâmplare. Îi înmuiau oasele. Îi dădeau să respire gaze, de recunoștea că l-a omorât și pe Kennedy. Da' în rest, ce le pasă? Băi, ai dracului ăștia, se înfierbântase Iosif, parcă nu-i ținem noi în spate? Nu mănâncă din impozitele pe leafa de

la popor?

-Ai dreptate, domnu' Popa, a intervenit și Ivașcu. Să-mi spui mie cuțu dacă apucăm noi ziua în care să aflăm cine a omorât-o pe fată.

Lumea nu se grăbea să vină să plătească. De fapt, așa era de fiecare dată. De obicei încasările țineau toată săptămâna. Începeau luna, de data asta, din cauza întâmplărilor și a proastei dispoziții în care s-a găsit administratorul, s-au amânat cu o zi, și țineau până vineri seară.

Programul era stabilit între orele 17 și 19. Uneori se lucra și peste program, dacă discuțiile se întindeau sau dacă, de curând, se jucase un meci important. Domnul Constandache venea primul, pentru că avea probleme cu banii, dar era și mândru. Se simțea jignit dacă se întâlnea cu cineva de administrație care să audă observațiile pe care i le făcea Ivașcu. Chiar vorbise cu el să nu-l treacă pe tabelul de restanțieri ce se afișa, mare, în fiecare scară și să se facă de răs, să-l strige copii din bloc: „Sărăntocul!”

Cei trei, după ce au terminat de făcut actele, au rămas parcă suspendați, lipsiți de preocupare. Domnul Constandache, în picioare, în aceeași poziție umilă pe care o luase în momentul în care a pătruns în uscătorie, privea acum, cu teamă, prin cameră.

văzut tablele pe băncuță și s-a uitat la Iosif care tocmai se ridicase de la masă și se apropiase din nou de geam. Se lăsase întunericul și nu se vedea nimic:

-Iosife, mai știi table?

-Cum să nu! Zilele trecute l-am bătut pe Ivașcu de i-a sunat apa în cap.

-Hai să facem o linie că n-am mai jucat de mult.

Cei doi s-au așezat pe băncuță și, în tăcere, au început

să arunce zarurile. Se întâmpla ceva ciudat în perioada de încasări. Ion Ivașcu devenea dintr-o dată o personalitate importantă. Dacă până

atunci Popa îl

domina prin forța caracterului, acum raportul se schimba cu o sută optzeci de grade. Ivașcu era de nerecunoscut. Probabil, lucrul cu banii. Trata oamenii de sus, orgolios și dur. Făcea glume pe seama lor. Le lua peste picior defectele, îi amenda cu vorbe grele dacă nu plăteau la timp. A doua zi, dacă ai fi asistat la discuția din ajun, nici nu ziceai că e vorba de aceleași persoane. Iosif Popa ar fi avut puterea să-i mineze falsa atitudine, dar se lăsa păcălit. Îi plăcea jocul de-a oamenii mari, cu responsabilități.

Ion Ion Ivașcu a fost plutonier de companie la o unitate militară din oraș. De fapt, profesia lui de sorginte administrativă a contribuit decisiv, când a fost să fie ales. Treizeci de ani a numărat efectivele companiei, de la soldați și valize din lemn, până la chiloți și maiouri rupte. Dar a fost bine. Pe lângă salariu, întotdeauna mai ciupea câte ceva. O foaie de cort, o tunică, o geacă de instrucție, o raniță.

Ce se mai căutau pe vremuri lucrurile

astea. Erau trainice. Făcute să reziste. Și acum, iarna umblă încălțat în bocanci de trupă.

Nu l-a durut capul. Avea un singur copil, care de mult era la casa lui. Nevastă-sa n-a mârâit niciodată când venea abțiguit. „Acum, la bătrânețe, s-a prostit. Îl toacă la cap toată ziua, își spunea câteodată, dar în tinerețe nu zicea nici păs”. Păi ce să zică, săraca, dacă o amenința că-i aruncă boarfele în stradă și n-o mai primește. Era femeie de la țară, tăcea și înghițea. Știa prea bine că, o dată ce s-a luat după nătâng, drum de întoarcere nu mai are.

Dar îi venise și ei rândul. Pe Ivașcu îl cam lăsaseră puterile. Mai avea nevoie de una, de alta. Noaptea îl apuca câte un junghi. Nu putea să doarmă. Atunci femeia începea să-l boscorodească. „Na, fir-ai al dracului, îi zicea ea, uite cum te bate Dumnezeu. Ai fi bun să te trimit la cârciumă, la Polobocu’, să te vindece ăia, să umble ăia chiauni noaptea după aspirine și alte leacuri”. Nea Ion nu sufla o vorbă. Înghițea și mergea pe burtă. Nu dorea s-o supere. Prietenia cu Iosif a fost salvatoare pentru a înmuia asprimea lungilor clipe de singurătate.

-Băi, nea Popa! În seara asta nu cred că mai vine nimeni! a zis administratorul posomorât.

-Vin ei, Ivașcule. Încolo, spre vineri, o să fie coadă.

Constandache plecase de zece minute. Luase și el bătaie de la Iosif. De fapt, pe o rază de zece kilometri nu se găsisse nimeni să-l umilească pe agronom la table. Se făcuse șapte fără un sfert.

-Și chiar să nu prindă ăștia criminalul? a întrebat Ion.

-Nu știu, dar de zece zile nu s-a mișcat nimic. Foc de paie, ca să se ia ochii la prostime și după aia, foaie verde. Îi doare-n cot, Ioane. Ce? E mortul lor?

Bine, bine, dar s-a făcut totuși vâlvă. S-a scris la ziar.

-Se uită, Ivașcule, se uită! Dacă n-am uita, am plezni într-un

ceas. Păi, când omul abia așteaptă să se ascundă la el în culcuș, să tragă zăvorul și să nu-l mai intereseze nimic, tu te aștepti să-l doară de Maria. Cine a fost Maria? O curvă!

-Nu vorbi, frate, așa, că-i păcat! s-a speriat administratorul de cuvintele lui Iosif.

-Ai dreptate, dar sunt nervos! Nu vezi în ce lume trăim? Mă și întreb câteodată, dacă n-o fi mai bine de ea, acolo, sus. N-o batjocorește nimeni. E pace. E cald. Nu se chinuie cu ce să se îmbrace, nu dă bani pe farduri, pe ciorapi, pe genți. Nu o vorbește nimeni pe la spate. Că dacă e frumoasă, umblă la bărbați. Dacă e urâtă, nu se mărită. Noi, Ivașcule, partea masculină a lumii, o ducem mult mai bine. Ce, pe tine a sărit vreo muiere să te violeze?

-Și dacă sărea, ce? Crezi că n-o lăsam?

-Și apoi, nașterea. Cât se chinuie la naștere?

-Așa a fost să fie! Dar lasă că nici cu ele nu mi-e rușine. Asta a mea s-a trezit să-mi

parodii

teodor marinescu-dodo

Viața în dungă

(Luceafărul, nr. 24/1997)

Stau între o

Poezie recentă

Și alta fără titlu

Într-o cămăruță cocheta

E mică, deh, sunt vremuri grele

Și privesc un punct

Dincolo de zăbrele

Mă deranjează verticalitatea

Dungilor costumului meu

Și confrății într-ale poeziei

Care se-nghesuie-n mine

Să-mi fure poemul

Ascuns în pod.

Stau într-o dungă,

Credeți că-i comod?

Lucian Perța

scoată pe nas păcatele ce le-am făcut acum o sută de ani.

-Păi ce, bă? Eu le plâng pe babe? Eu vorbeam de necăjitele astea de fete care încă n-au apucat la viață. Îți spun, că sunt bătrân: o femeie măritată, nu mai e femeie. Mai ales dacă bărbatul ține la ea. Gata! S-a terminat! Ți se urcă-n cap!

-Ai dreptate! a zis administratorul. Și, apoi, plictisit: în seara asta nu mai vine nimeni!

De cum a închis catastiful, Ivașcu a devenit cel din totdeauna - omul care ascultă cu uimire ce spune fostul agronom. Uscătorie era aventura vârstei lor. Ce înseamnă bordelul pentru adolescenți, reprezenta pentru ei camera luminată cu un bec de o sută de wați. Aici, Ivașcu și cu Popa se mirau cu voce tare de nedreptățile lumii. Aici judecau cu asprime pe cei din jurul lor. Aici își înjurau nevestele ce căpătaseră tot felul de apucături.

Trecuseră zece minute peste ora șapte, când cheia lui Ivașcu a sunat metalic în broască, de parcă ar fi fost o trompetă spartă ce anunța stingerea. Pe ușa uscătoriei, se mai legăna încă anunțul, îmbrăcat în plastic transparent, agățat cu o sfoară împletită de un cui bătut strâmb: „Măine, între 5 și 7 seara, strângem banii de întreținere”. Ca și cum, pe timpul nopții, ar fi urcat oameni la etajul patru să afle când trebuie să plătească. Ca și cum n-ar fi știut că o dată pe lună sunt obligați să se lovească de acreală și orgoliul administratorului.

(Fragment din romanul „Gumă de mestecat”)

IOAN INOCENȚIU MICU S-A REÎNTORS LA BLAJ

de GH. BULGĂR

După aproape 230 de ani de la decesul său la Roma, în 1768, rămășițele pământești ale episcopului unit Inocențiu Micu, martir al cauzei românilor din Transilvania s-au reîntors la Blaj. Luptător pentru dreptatea și renașterea românilor, întemeietorul Școlii Ardelene, curent de idei moderne, umaniste, regeneratoare de conștiință și de credință, ierarhul nobil care a propovăduit întoarcerea românilor cu fața spre Occidentul romanic, pe baza descendenței și continuității lor romanice, Inocențiu Micu a revenit acasă, în sfârșit, - după dorința lui expresă, la Blajul pe care el l-a întemeiat după alegerea sa ca episcop în 1729, când a început și activitatea sa istorică, paralelă cu cea religioasă. Cititor al lui Cantemir care scrisese „Limba nebiruit martor iaste” în „Hronicul vechimii româno-moldo-vlanilor” (1717), Inocențiu Micu, văzând că românii erau considerați doar o plebe tolerată pe pământul strămoșesc, deși singurii continuatori fără întrerupere ai vechilor daco-romani, deși erau populația cea mai numeroasă și cu servituțile cele mai apăsătoare în imperiul austro-ungar, se hotărăște să deschidă procesul istoric al revendicării pentru români: dreptate, libertate, egalitate și fraternitate, cu decenii înaintea Revoluției Franceze (1789) care a schimbat fața lumii, și trimite Curții imperiale de la Viena seria de opt memorii cu revendicări juste pentru românii Transilvaniei înrobite. În loc să i se dea dreptate, pe baza adevărului istoric și al faptelor obiective, românii fiind în Transilvania cei mai vechi, cei mai numeroși și cei mai obidiți de sarcini față de stăpânire, Episcopul Inocențiu Micu a fost chemat și judecat cu asprime la Curtea imperială, trebuind să se exileze la Roma, unde spera în ajutorul prestigios al papei, personalitate importantă în epocă, în viața politică a Europei. N-a fost așa, cei puternici fiind adesea pe aceeași linie de gândire și de interese; Inocențiu Micu a rămas până la moarte singur și sărac la Roma, izolat de ai săi, rupt de Blajul pe care-l cititorise ca pe un centru al renașterii spirituale a românilor de pretutindeni.

A fost un om al ideilor nobile, umaniste, la nivelul iluminismului european din epocă; a deschis calea învățării, a școlilor, a contactului direct cu Roma, unde s-a pregătit prima generație ilustră a Școlii Ardelene, în frunte cu acei sânguincioși erudiți Samuil Micu, nepot de frate al episcopului, Gh. Șincai, Petru Maior, ale căror opere stau la baza modernizării gândirii, aspirațiilor, creațiilor spirituale de la sfârșitul secolului XVIII. Ibrăileanu a scris cu dreptate: „Transilvania se pune deodată în fruntea culturii românești și pune începutul culturii românești moderne. Din pricina Unirii unei părți dintre români cu biserica papală, se înființează școli românești cea mai însemnată e Seminarul din Blaj și se naște posibilitatea pentru români

de a trimite fiii distinși la învățătură la Viena și chiar la Roma, leagănul poporului român, acolo aceștia se adapă la izvor, la cultura latină și apuseană, și ideea de latinitate se întărește în mintea lor până a deveni idee fixă. Curentul latinist, început în Moldova în veacul al XVII-lea, renaște în Transilvania, se dezvoltă și devine, ceea ce e foarte important, o forță socială, un ferment de progres.” (*Spiritul critic în cultura românească*, 1909, p. 9). După care text edificator, se cuvine citat Blaga cu ultima sa carte, apărută însă postum: *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea* (1965) în care scria metaforic această laudă supremă pentru fruntașii Școlii Ardelene, urmașii și ucenicii ideilor și faptelor eroice ale lui Inocențiu Micu: „Cărțile erau pentru ei cărămizi pentru zidirea lumii. Și ei se simțeau chemați să pună umărul la zidirea lumii.” (p. 52).

Episcopul unit Inocențiu Micu voia

emanciparea românilor de sub servituțile medievale, prin școli, prin cultură - Eminescu spusese: „Cultura este puterea poparelor” -; prin unire și dreptate în spirit umanist, creștin și iluminist, să se ridice și românii la nivelul civilizației apusene, contemporane cu generația lui. Dar episcopul iluminist a trebuit să se resemneze în exil la Roma, lucrând la o antologie latină din scriitorii de odinioară, trimițând mesaje către confrăți, bucurându-se de deschiderea școlilor românești de la Blaj în 1754, la care nu i s-a permis să participe, îndemnând preoții și pe cei ridicăți din sânul poporului la învățătură să depună toată răvna pentru drepturile istorice la libertate, progres și unire a românilor. În cartea *Românii în arhivele Romei*, a eminentului istoric I. Dumitriu-Snagov (1973), se găsesc textele rămase mărturie vie a patriotismului lui Inocențiu Micu. Cât despre antologia sa: *Illustrium poetarum flores*, apărută abia în 1992, sub îngrijirea lui Florea Firan și Bogdan Hâncu (acesta a tradus în românește textele latine netraduse până acum din poezii latine, selectați de Micu sub titlul *Carte de înțelepciune latină, text bilingv roman*), a trecut, din păcate neobservată în vâltoarea materialistă a tranziției. Prin ea memoria ilustrului fondator al Școlii Ardelene rămâne mai vie în conștiința cărturarilor români.

Acum, după dorința testamentară, osemintele episcopului Inocențiu Micu s-au întors acasă, la Blaj, la începutul lui august 1997. Simbolul contopirii sale cu aspirațiile umaniste ale poporului român s-a materializat în această prezentă; peste veacuri el veghează la

AMINTIRILE ȘI AMINTIREA LUI VICTOR EFTIMIU

de GEO ȘERBAN

La începutul toamnei se va împlini un sfert de veac de la dispariția lui Victor Eftimiu. Mai trăia, când se inițiasă, în 1969, ediția de *Opere*, concepută să reflecte abundența unei activități neînfrânate pe tărâmurile poeziei, teatrului, prozei, publicisticii de tot felul. De atunci, continuă să tot apară volum după volum, sub egida editurii „Minerva”. Aproape fără să se bage de seamă, s-a ajuns la volumul 18. Ca și cel precedent, este rezervat memorialisticii.

Dacă e greu de spus câți cititori mai atrag, astăzi, povestirile, nuvelele, romanele lui Victor Eftimiu, chiar piesele sale - odinioară cap de afiș, cu distribuții dintre cele mai prestigioase -, amintirile rămân interesante, elocvente din cel puțin două puncte de vedere: întâi pentru calitatea de mărturie dinlăuntru asupra unei lumi apuse, apoi pentru sugestia ce ar putea sluji la descifrarea cazului însuși înfățișat de Victor Eftimiu, scriitor pe cât de prodigios, pe atât de contestat, exact din cauza facilității de a scrie de toate pentru toți, furat de o vervă nativă, nesecătuită.

Judecat după împrejurările și personajele care beneficiază de conul de lumină al evocărilor rămase de la Eftimiu, el este un om de altădată. Lăsăm la o parte mișcătoarele lui aduceri aminte din anii copilăriei, petrecute către finele secolului trecut, într-un sat umil din munții Epirului albanez, având în centru personalitatea dominatoare a bunicului matern.

Departate de a fi abandonate undeva în negura timpului, locurile acelea cu oamenii lor vor nutri pagini numeroase din creația de mai târziu a naratorului. Acesta și-a început spectaculoasa carieră literară în compania lui Ilarie Chendi și Octavian Goga, apucând să-i mai

frecventeze pe cei din generația marilor înaintași: Coșbuc, Caragiale, Delavrancea, Vlahuță. Până să treacă pe la cenaclurile lui Mihail Dragomirescu ori Lovinescu, a citit fragmente dramatice în casa lui Iacob Negruzzi, unde era prezent, uneori, îmbătrânitul pontif Titu Maiorescu. Erau cele din urmă pălpâiri ale Junimii. Pentru lecturi, fie teatrale, fie poetice din producția sa de tinerețe, Eftimiu figura deseori printre invitații poftiți în saloanele reginei Carmen Sylva. Zeița gloriei s-a dovedit de timpuriu culantă în acest caz. L-a scutit repede pe protejatul ei de boema umilitoare și epuizantă sau i-a hărăzit experiență doar atât cât să-i permită, ulterior, să redeștepte, ca un canoscător statornic, ambianța vechilor cafenele: „Imperial”, „High-Life”, „Oteteleșanu”, mai pitorese autohtone decât aristocraticele „Capșa” ori

„Corso”. Experiența acumulată aici avea să-l ajute să se simtă „ca acasă” în localuri similare din capitalele europene, pe unde a colindat, din junețe: „Jagerhorn” de la Budapesta, „Arkaden-Kafe” de la Viena, celebra „Florian” de la Veneția, „Cafe du théâtre” la Lausanne (unde se lăsa portretizat de Pallady), pentru a nu mai insista asupra celor pariziene - „Vachette”, „Cluny”, „Soufflet”, pe mesele cărora scriitorul român a așternut parte din paginile destinate a-i supraviețui. Hoinăreala aceasta i-a ținut loc de alte studii spre a-și forma personalitatea și antenele necesare pentru o mai ușoară adaptare la exigențele vieții. L-a pregătit, cu siguranță, și ca să facă față notorietății ce aveau să i-o aducă **Înșir-te mărăgărite, Cocoșul negru, Akim** și celelalte piese pe gustul publicului mai cu seamă din preajma primului război mondial. Răsfățat de succese, în țară dar și în afară, și-a extins, treptat, aria relațiilor printre personalități de mare anvergură artistică: l-a întâlnit pe D'Anunzio, a stat de vorbă în repetate rânduri cu Pirandello, îl vizita, în reședința de la Rodaun, pe Hofmannsthal, care i-a și prefațat, elogios, traducerea uneia dintre piese.

Aici începe paradoxul carierei lui Victor Eftimiu: în ciuda contactelor cu exponenți ai modernității pe plan mondial, afișează oarecum ostentativ rezerve față de impulsurile inovatoare, preferă comoda fidelitate față de mandamente ale scrisului însușite demult și ajunsse rutină. El i-a văzut la lucru și i-a admirat de Pitoeff și trupa lui Diaghilev, pe Max Reinhardt, pe Meyerholdt, revoluționari în materie de utilizare a spațiilor scenice, dar teatrul său n-a tras foloasele ce ar fi fost de așteptat; cel mult s-a drapat într-un tradiționalism mitologic, emfatic și retoric, tocmai bun pentru a da apă la moara denigratorilor. Se prea poate ca în atacurile, uneori veninoase, din partea mai tinerilor Camil Petrescu ori Mihail Sebastian, să fi intrat o anume doză de invidie (cum credea cel atacat). Efectele n-au întârziat să se vadă: o vanitoasă plafonare, un refuz de a-și reexamina uneltele, complacerea în postura celui împins, de animozitățile contemporanilor, să privească tot mai nostalgic îndărăt. La ostilitate a replicat cu ostilitate. A denunțat, la rândul-i, lipsa solidarității între confrăți. Un text cum este cel intitulat „Frăția de arme”, reluat în acest al 18-lea volum de

Opere, are accente pamfletare extrem de dure încă, la mai mult de cincizeci de ani de când a fost așternut. Fiindcă se simțea din ce în ce mai singur, strămb înțeles, depreciat pe nedrept, s-a învățat să găsească refugiu protector printre umbrele trecutului. Gata să reinvie scene și oameni de odinioară, începea - fără a ști când și cum - să treacă drept o prezență mai mult decorativă, de un farmec ușor desuet, ca și lavaliera arborată ostentativ. Cu doi trei ani înainte de a se retrage definitiv de pe scena vieții, a putut fi văzut la una dintre primele ediții ale zilelor omagiale Călinescu, la Onești. A depănat, firește, amintiri - în stilul său inimitabil, fastuos, gentil, cam fanfaron, tot despre Chendi, tot despre St.O. Iosif, despre Anghel sau Cincinat Pavelescu, ființe care i-au populat cândva universul și au ajuns să-i mărginească orizontul, să-i reducă vizibilitatea. Ca pe vremea când dădea gata doamnele de onoare din anturajul Carmen Sylvei, continua să mimeze pe aplauze sigure, recitând baritonal, cu vocea exersată de stentor, arhiștiutul fragment din Cocoșul negru: „Arunci un pumn de aur și vezi crescând palate...” Sala l-a urmărit în extaz și apoi a izbucnit în delir spre fericirea maestrului, încântat la culme de lesnicioasa performanță în postura pateticului risipitor al darurilor proprii. Mulți nu știau că omul acela stătuse de vorbă cu Stalin și izbutise să-i smulgă un autograf. Poate nici el însuși nu ținea să-și amintească

DRAMA UNUI OM DE ȘTIINȚĂ

de IOAN BUDUCA

Citez de pe coperta a patra a unei cărți de Sorin Comoroșan, publicată în 1996, la editura **Cartea românească** sub titlul **Treisprezece metamorfe**: „Profesorul Sorin Comoroșan este un om de știință, cunoscut în țară și străinătate, cu formațiune complexă, atât în domeniul științelor biologice, cât și în acela al științelor fizico-matematice. Este unul dintre pionierii domeniului de biologie matematică (San Francisco, SUA) și de biologie cuantică (Florida, SUA). Între anii 1970-1980 a publicat o serie de lucrări experimentale privind un nou tip de interacțiune între lumină și materie, prezentate în cadrul a numeroase conferințe și seminarii în SUA, Europa și America de Sud. Este director de cercetare la **Interdisciplinary Technologies** (California, SUA) și profesor de filosofie la universități din Argentina și Chile. În țară este membru de onoare al Academiei Române.”

O prezentare suficientă prin ea însăși spre a convinge pe oricine că Sorin Comoroșan este un om de știință veritabil. Drama acestui om începe prin 1980, când Constantin Noica îi girează trecerea către eseistica filosofică și către literatură.

L-am cunoscut, prin pur hazard, pe Sorin Comoroșan. Omul este încântător câtă vreme e vorba de el însuși. Când e vorba de alții, e de o opacitate năucitoare. Nu e o fire adjectivală, firește. Când atacă o problemă ori o persoană, argumentează. Numai că argumentele sale contra unui adversar sunt inventate prin decontextualizare. Rupe o frază de ici, una de colo și le găsește contradicții interne.

Mi-a vorbit de ideea de metamorfă ca despre un nou gen literar. M-a rugat să scriu despre literatura din **Treisprezece metamorfe**. Auzise, din legendele târgului, că am practicat critica literară, chiar dacă azi am trecut cu arme și bagaje spre eseistică. Mi s-a plâns că nu avem critici literari cu o bună cultură științifică, ceea ce îl face să se simtă neînțeles. Am citit metamorfele. Scurt și cuprinzător: neant. Nici literatură, nici filosofie, nici știință. Nimicuri patetice.

Noroc că nu-i sunt prieten vechi. N-aș fi dat publicității judecata de mai sus.

Cu aceeași ocazie, am primit și volumul **Oglinzile sparte**, subintitulat **Roman de gânduri**. Nu părea că l-ar interesa să scriu despre această carte. N-a vorbit despre ea. Mi-a deschis-o la pagina 144 ca să-mi arate că despre apariția conștiinței se scriu cărți de multă vreme, ceea ce l-ar face ridicol pe Horia Roman Patapievici care ar lăsa să se creadă, în **Zbor în bătaia săgeții**, că el ar fi primul care are revelația originilor ideii de conștiință. Am rămas siderat, căci la Patapievici contextul în care se vorbește despre conștiință este unul de

istorie a ideilor și de „arheologie” a subiectului, iar nu unul de neurofiziologie ori de biofizică.

Ei bine, **Oglinzile sparte** este o carte interesantă și, după ce am citit-o, trebuie să spun: „Noroc că l-am cunoscut pe Sorin Comoroșan, căci altminteri nu dădeam peste cartea aceasta, ori, dacă aș fi răsfoit-o pe la vreo tarabă, aș fi lăsat-o necumpărată”.

Din punct de vedere formal, cartea are toate defectele bovarismului literaturii care se vrea, azi, Sorin Comoroșan. E plină de desene, de scheme și de metamorfe. Dacă faci abstracție de aceste artificii, dai peste un jurnal de idei și de lecturi. Ceea ce face interesant acest jurnal este, în primul rând, sub-solul, unde găsești trimiteri la titlurile din ultimii ani publicate de elita fizicienilor, matematicienilor și biofizicienilor de azi.

O editură cu profil științific ar face bani grei dacă ar traduce tot ce citează, acolo, Sorin Comoroșan, iar mediul intelectual românesc ar fi, în fine, pentru o clipă, la zi în privința paradigmei ce domină acum lumea științifică.

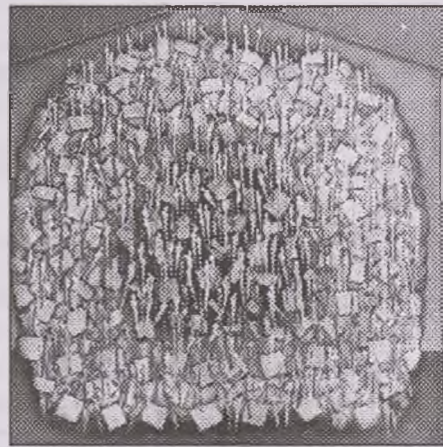
Mai interesat să-și prezinte propriile contribuții, unele faimoase, într-adevăr, academicianul nostru ignoră că nu a publicat acest „roman” numai pentru colegii săi de la secția de biofizică, ignoră, de fapt, că se adresează unui public care este educat într-o paradigmă încă preponderent newtoniană.

În fine, iată însă că subsemnatul, fost critic literar, știe că ultimii douăzeci de ani sunt dominați de o paradigmă post-einsteiniană și post-cuantistă, una care a deschis cercetarea fizică și teoriile biologilor către lumea conștiinței, devenită vedeta numărul unu a ipotezelor de elită. Sorin Comoroșan n-are deloc intuiții didactice. Ne dă rezumate din lucrări de vârf ale acestui domeniu ca și cum noi, cititorii români, am fi doctoranzii săi. Nu sunt, la noi, mai mult de cinci fizicieni și biologi care să știe ce e cu domeniul acesta al științelor despre cogniție și conștiință.

Dacă ideea didactică va fi fiind aceea de a pune toată această istorie de o nouă revoluționară certă într-o ciorbă tradițională numită de unii literatură, iar de alții pierdere de vreme, avem a observa că abia acești „alții” au dreptate.

Al doilea accent care face interesant acest „roman” este că pune în lumină clară, fără obscurități, prăpastia ce separă, în România de azi, pe umaniști (filosofi și literați) de problematica științifică cu adevărat de vârf a acestui final de veac.

Cu atât mai dramatică apare, pe acest fundal, rătăcirea literară a omului de știință Sorin Comoroșan. Ar fi fost infinit mai folositor sărăciei noastre intelectuale un text de simplă popularizare ne vulgarizatoare a domeniilor de vârf din științele deschise azi către misterul spiritului.

mircea zăciu

«IMAGINEA MEA INTERIOARĂ

ce ați publicat acoperă anii 1979-1989, dar scriați mai de dinainte?

M.Z.: Da, am spus-o în preambul, eu scriu jurnal din 1943, din momentul, să zicem așa, istoricește marcat de bătăliile de la Stalingrad. Eram un copil impresionat de turnura pe care o lua războiul - din acel moment era oarecum limpede că războiul era pierdut pentru nemți - și am ținut un asemenea jurnal, care s-a dorit din start o mărturie.

Deci, în mare măsură, acele caiete asupra cărora n-am avut curajul să revin, dar îmi aduc aminte destul de bine că nici în acele caiete nu atât intimitatea m-a preocupat - bineînțeles că în anii adolescenței s-au ivit și asemenea capitole -, dar, în principal, și acele însemnări aveau caracter de cronică. De cronică a evenimentelor exterioare, cu precădere a celor politice.

D.P.: *Cât este de întins jurnalul, cât preconizați să mai publicați din el?*

M.Z.: A, nu mai am de publicat decât volumul al IV-lea, care se întinde până în decembrie 1989, unde mă opresc. Și dacă - să vedem cum evoluează lucrurile - voi avea puterea să transcriu și anii 1990-1996, sau 1995 mai precis, așa face un ultim volum, al V-lea, care ar fi un fel de epilog, dar care are un cu totul alt caracter, pentru că, între 1990 și 1995, după care n-am prea ținut un asemenea jurnal, am dat importanță mai mare reflexivității și am eliminat aproape cu desăvârșire cronică, să zic, cvasipolitică a vieții din țară. Cu atât mai mult cu cât în acești ani am stat în țară mai puțin, am călătorit mult și deci n-am avut o participare directă la evenimente, așa că nu mi-am permis să fac aprecieri decât arareori asupra evoluției situației interne.

D.P.: *S-a întâmplat să vă schimbați optica asupra unor personaje pe care le-ați consemnat în jurnal, între timp?*

M.Z.: Eu am precizat acest lucru de la început, că transcriu cu mare fidelitate ceea ce am simțit, trăit și însemnat în momentul respectiv. Ca atare, mi-am asumat și riscul ca, în aceste însemnări, uneori să fiu nedrept cu anumite situații sau cu unele „personaje” ale mele, deci cu anumiți oameni din imediata mea apropiere. Dar n-am mai vrut să modific cerneala acelor impresii spontane și n-am făcut nici așa cum procedează Livius Ciocârlie sau Nicolae Balotă, sau alți autori de jurnale, să introduc niște paranteze, subsoluri sau adaosuri care să arate atitudinea mea de astăzi față de evenimente, situații, personaje din trecut. Am lăsat textul așa cum l-am consemnat, bineînțeles cu mici retușuri, pentru că am mai omis unele pasaje care consideram că sunt prea dure, am omis anumite lucruri de-o intimitate excesivă, care nu cred că trebuie puse în circu-

lație până la moartea mea, am lăsat deci textul manuscris (vorba vine, este o dactilogramă, pentru că tot ce scriam era scris la mașină într-un singur exemplar). Textul acesta original îl voi depune într-o arhivă publică, care probabil că va fi aceea a Bibliotecii Universitare din Cluj sau a Muzeului Literaturii Române din București, nu m-am hotărât încă pentru ca un cititor din postumitate să poată compara textul editat cu textul original. Și ca să se vadă ce-am modificat, să se poată deduce de ce și să se vadă în același timp și autenticitatea acestor însemnări, pentru că au fost voci, naive, cred eu, unele rău intenționate, altele naive, care au insinuat sau au afirmat chiar răspicat că eu am reconstituit aceste pagini, că ele sunt scrise fapt în prezent, că nu sunt scrise în momentul datării din text. Or, o asemenea întreprindere ar fi costat un enorm efort de memorie, pe urmă sunt date concrete ale realității imediate, pe care eu însumi le-am uitat, necum colegii mei de generație, care mă felicită uneori spunându-mi: „Uite, mi-ai adus aminte ce-am spus eu în cutare împrejurare, eu și uitasem”. Era imposibil să fac o reconstituire memorialistică. Atunci mi-aș fi scris memoriile. Dar, sub forma jurnalului, este absurd să se creadă așa ceva. Deci se va putea vedea textul autentic, așa cum a fost conceput la data anilor respectivi.

În plus, cred că jurnalului, așa cum este, în încheiere, când îl voi termina, îi voi adăuga probabil un epilog, în care mă voi explica din nou, în perspectiva volumelor apărute, cu privire la unele situații sau la unele personaje care apar în text. S-a întâmplat multe ori să fiu corectat cu bunăvoință de către unii din cei care apar, să mi se spună că, în situația cutare, lucrurile n-au fost chiar așa, poate că și memoria mea de atunci a fost la un moment dat deficitară, deci asemenea corecturi, asemenea addende și corrigende le voi introduce, inclusiv niște mici mea culpa față de anumite personaje față de care poate că am fost prea nedrept în momentul când am scris. Dar n-am vrut să schimb reacția mea de atunci, din momentul respectiv. Ar fi fost o contrafacere dacă eu, din perspectiva evoluției acestor oameni de după 1990, aș fi extrapolat această atitudine din anii '80. N-am vrut acest lucru. Am vrut să las faptele așa cum s-au desfășurat el cronologic.

D.P.: *Vă amintiți care este ultima pagină de jurnal pe care ați scris-o și ce conținea?*

M.Z.: Aha, ultima pagină pe care am scris-o este din primăvara asta, dar efectiv nu mi mai aduc aminte, pentru că era o însemnare din Germania, înainte de a mă reîntoarce în țară. Iar după ce m-am întors în țară, n-am mai fost capabil să țin jurnal, deoarece aici pre-

DORA PAVEL: *Stimate domnule profesor, de câțiva ani criticul și istoricul literar Mircea Zăciu pare să fi ieșit temporar din arenă, lăsând locul memorialistului. Nu doar faptul că ați dat la iveală, imediat ce a fost posibil, aceste mărturii m-a impresionat, ci enorma cantitate a însemnărilor, minuțiozitatea și fidelitatea cu care le-ați consemnat, într-o perioadă când nu erați convins că nu vor rămâne doar niște texte de sertar. Spuneți-mi, vă rog, ați citit cuiva înainte de 1989 aceste pagini și cui?*

MIRCEA ZĂCIU: Nimănu. Mai mult, am negat de fiecare dată când prietenii mei apropiați mă bănuiau că aș ține un jurnal, am negat sus și tare că țin așa ceva. Asta nu numai dintr-o precauție lesne de înțeles pentru împrejurările acelor ani, dar și dintr-un fel de superstiție, pentru că nu eram sigur că ceea ce însemn eu, aproape zi de zi, cu pauze, firește, așa cum se întâmplă cu orice autor de jurnale, ar rezista în timp. Sau că ar găsi un cititor interesat de un asemenea text. Cu atât mai mare a fost surpriza mea când, așa cum am spus-o și în preambulul volumului I, la presiunile amicilor mei de la revista *Vatra*, foștii mei studenți și actualii foarte buni prieteni, care m-au obligat oarecum moralmente să le dau fragmente din acest jurnal - pentru că după 1989 n-am mai făcut un secret că am un asemenea jurnal -, aceste texte care au apărut în foiletonul revistei au stârnit oarecare interes, iar apariția celor trei volume până acuma, al patrulea fiind în lucru, a stârnit de asemenea discuții și, chiar dacă uneori acestea au fost și controversate, interesul unui public destul de larg m-a surprins plăcut.

D.P.: *Făceați, în Teritorii, câteva fine disocieri asupra condiției jurnalului, specie care și-ar putea afirma cândva supremația, posibilă, „concurrentă și rivală” a romanului. Am putea fixa în timp ca fiind acela momentul în care v-ați îndreptat uneltele scrisului mai tranșant către memorialistică?*

M.Z.: Da, cred că în timpul scrierii (și apoi al editării) Teritoriilor, am început să percep mai clar înclinația mea spre acest gen, îndepărtându-mă încet-încet de critică. Era, într-un fel, o „revanșă” a prozatorului „manqué” (după expresia lui Kogălniceanu!) poate.

D.P.: *De când țineți un jurnal? Ceea*

RĂMÂNE ACEEA A SFÂNTULUI SEBASTIAN»

siunea evenimentelor și ritmul de viață sunt complet diferite față de ritmul mult mai lent și mai contemplativ pe care îl are viața mea în străinătate. Ultima pagină care va fi în volumul IV (eu acolo vreau să închei de fapt jurnalul propriu-zis, adăugându-i acel epilog cu o sinteză a anilor '90-'95) va fi consacrată momentului când am auzit primele împușcături din Piața Libertății din Cluj. Ceea ce mi-a dat de gândit, adică mi-a declanșat imediat ideea: acum totul s-a sfârșit sau totul începe, pentru că, cu două zile înainte, promisem un mesaj secret din Timișoara cu ce se petrece realmente acolo, în pofida versiunilor oficiale care condamnav evenimentele de acolo, și am avut așteptarea imediată că se încheie un ciclu istoric și începe un altul.

D.P.: *Și trăirile dumneavoastră din timpul revoluției n-ați dorit să le transcrieți?*

M.Z.: Nu, pentru că în acele zile mi-a fost imposibil să țin un jurnal. Căci ar fi însemnat să reconstitui, iar eu nu vreau să reconstitui. Am văzut în jurnalul lui Livius Ciocârlie, care privește anul 1989, anii 1989-1990, că, acolo unde n-a apucat nici el să însemne, și o recunoaște foarte sincer: că era imposibil să scrii în momentele acelea de fierbere dramatică, istorică, el reconstituie prin niște episoade filtrate prin memorie. Deci, alternează jurnalul cu memorialistica. Or, acesta nu mai este jurnal și n-am vrut să introduc asemenea pagini. Așadar, eu mă opresc exact unde am terminat ultima însemnare, lăsând gol până în anul 1990, când are un alt caracter partea finală.

D.P.: *Vorbeați și de pagini importante de jurnal pe care le-ați scris înaintea acestor momente pe care le-ați cuprins în cele patru volume. Ce se va întâmpla cu acele pagini, și, în plus, cu secvențele despre care spuneți că se referă la viața dumneavoastră personală, intimă. Ce soartă vor avea?*

M.Z.: Asta eu nu pot să vă spun: ce soartă vor avea după dispariția mea, dacă cineva se va apleca asupra lor și va găsi că sunt interesante...

D.P.: *Ați dori să fie publicate?*

M.Z.: Voi face un codicil testamentar pentru asta. Sigur că dacă ele vor reprezenta un interes...

D.P.: *Sau le veți publica chiar dumneavoastră?*

M.Z.: Unele nu, în orice caz. Altele aș dori să apuc să le public eu, nu de alta, dar pentru a revedea acest text care este un text mai juvenil, căci sunt anii adolescenței, deci sfârșitul copilăriei, adolescența și tinerețea, anii de școală, ultimii ani de școală și primii ani la Facultatea din Cluj. N-am avut puterea să citesc aceste caiete, care de data asta sunt scrise de mână, pentru că mult mai târziu

m-am apucat să redactez direct la mașină. Mi-e teamă că unele, din anii '43-'44, și mai ales cele din anii '45-'46, când era o penurie de cerneluri pe piața românească, mi-e teamă că s-au șters și că în timp ele nu vor mai putea fi citite. Dacă termin volumul al IV-lea și dau la transcris volumul al V-lea, care să încheie acest ciclu, vreau să revin la lectura acestor caiete vechi și să văd dacă le salvez, dacă ele merită să fie salvate și editorial, nu numai ca lectură intimă.

D.P.: *V-am urmărit, nu demult, în cadrul emisiunii lui Nicolae Manolescu de la ProTV, într-o dezbatere pe marginea Jurnalului lui Goma. Am avut impresia că ați fost puțin rezervat față de jurnalul său fulminant, care a răscolit oarecum lumea noastră literară. Nu credeți că mărturisirile sale sunt totuși expresia unei dezlănțuriri colerice, aș spune, a unui frustrat, care proiectează asupra*

Eu am precizat acest lucru de la început, că transcriu cu mare fidelitate ceea ce am simțit, trăit și însemnat în momentul respectiv. Ca atare, mi-am asumat și riscul ca, în aceste însemnări, uneori să fiu nedrept cu anumite situații sau cu unele „personaje” ale mele, deci cu anumiți oameni din imediata mea apropiere. Dar n-am mai vrut să modific cerneala acelor impresii spontane și n-am făcut nici așa cum procedează Livius Ciocârlie sau Nicolae Balotă, sau alți autori de jurnale, să introduc niște paranteze, subsoluri sau adaosuri care să arate atitudinea mea de astăzi față de evenimente, situații, personaje din trecut.

celorlalți propriile sale resentimente? Ce credeți, până unde poate merge subiectivismul unui jurnal? S-a vorbit foarte mult acolo despre subiectivismul jurnalului său.

M.Z.: Mă bucur că-mi puneți această întrebare, pentru că simt nevoia unei explicații. Acea emisiune a fost de fapt pentru mine, retrospectiv, o cursă. Am căzut într-o cursă fără să vreau. Prietenul meu Nicolae Manolescu a insistat să vin la emisiunea lui, pe care o inaugurasă doar cu o săptămână înainte, deci mai avea o emisiune anterioară cu care a pornit la drum în această aventură televizată. Și m-am lăsat înduplecat, în pofida faptului că aveam unele rezerve dinainte față de Jurnalul lui Goma. Pe de altă parte, i-am spus-o răspicat că n-aș fi fost cel mai indicat să particip la o asemenea dezbatere, deoarece, eu însumi fiind autor de jurnal, sunt vulnerabil. Așadar, unele reproșuri care i se aduc și i se pot aduce și i s-au și adus lui Goma pot să mi se aducă și mie, deci cu atât mai mult eu nu aveam căderea să intru într-o polemică cu Goma, atâta timp cât eu însumi puteam fi acuzat de aceleași culpe. Deși n-am căzut în exagerațiile lui

Goma, și asta o spun cu toată tăria. În plus, am aflat ulterior că nu eram eu personajul prevăzut pentru această emisiune, și acest lucru m-a deranjat foarte mult. Din pricina aceasta, eu nu eram în largul meu, pentru că, pe de-o parte, simțeam că sunt nu un intrus, dar un înlocuitor, și nu vreau să fiu înlocuitor, vreau să fiu eu însumi, să fiu chemat undeva pentru mine însumi, nu pentru ca să înlocuiesc o altă persoană. Și, în al doilea rând, pentru că nu puteam să spun acolo răspicat că vin în locul altei persoane, pentru că informația care mi se dăduse de dimineață era sub pecetea tainei. Deci, nu puteam să spun ceea ce o să spun acum cu toată sinceritatea: eu veneam în locul domnului Liiceanu. Dl. Liiceanu era prevăzut pentru această emisiune, iar dl. Goma a refuzat să participe la această emisiune dacă participă și dl. Liiceanu la dialog. În această situație, Manolescu, care este titularul emisiunii, a găsit

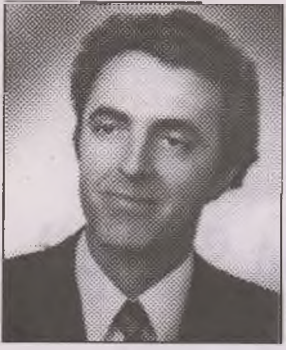
de cuvânt să se scuze față de dl. Liiceanu și să mă solicite pe mine, dar fără să spună că eu veneam în locul altcuiva.

D.P.: *Da, s-a văzut că nu erați prea bine dispus.*

M.Z.: Nu eram în apele mele, că să vorbim mai familiar, și acest lucru, de s-a simțit sau nu, eu în orice caz l-am simțit ca o stânjenală și ca o inhibiție. În plus, discuția a demarat în forță prin ideea, foarte ferm subliniată de Dorin Tudoran, că aici este vorba despre trei disidenți notorii: Goma, Dorin Tudoran și Dan Petrescu, editorul jurnalului, față de ceilalți doi participanți, Manolescu și cu mine, care nu am fost disidenți. Deci eram puși din capul locului într-o situație de inferioritate morală, ceea ce ab initio, în subtext, ne interzicea anumite observații critice la adresa unui aspect cel puțin al Jurnalului lui Goma.

Interviu realizat de Dora Pavel

Continuare în numărul viitor

ion dimitru

Nu ne cerea, o, Doamne Sfinte,
Nimeni Ardealul împrumut -
Căci genul slab cerea săruturi,
Sau mângâieri numai tribut!

Ne ierte deci toți patrioții,
De unde-or fi, căci n'au habar:
politica își are taine,
Ce le descoperi doar la bar!

La Bekes bar în centrul Pestei,
Iluminat ca'n carnaval,
Făceam politică alt'dată,
Argonauții din aval.

De ce mă urmărește'n gând ...

Uitat a fost și Meșterul Giocondei
și'n irizări de galben ucigaș
culorile se-adună'nfrigate
să'ngenunche în umbra unor pași
cutremurând și murmurul de piatră,
și freamătul din codrul răzvrătit,
tăceri de peșteri ori căderi de stele
și-atâtea câte poate am iubit!

Și mă întreb, mă'ntreb mereu și-acuma,
și cine știe cât m'oi întreba
de ce mă urmărește'n gând surâsul
ce-și flacăra aripi în preajma mea?

Părtaș al răului sunt?

De nu te-aș fi ascultat
rămâneam curat!

Pe cât te'nțeleg
pe-atâta-s de vinovat,
Pentru că înțelegându-te
Trebuie să te iert,
Și iertându-te
Părtaș al răului sunt,
Răul dospit nu de tine
Ci de nebunia
Ce te posedă!

Ca să fiu drept,
Șarada, cum s'o dezleg?

Oare, dacă te ucid,
Răul, cu tine-l voi nimici?

Ce casă de asigurări
își ia riscul
Unei a doua nebunii?!

Cyndy

Cyndy
mai flacăra și-acum
în ochii tăi,
dansul izbucnit
ca un rug
în vâpăi.

Și toată'ntruparea-ți,
desprinsă,
din jugul teluric,
vârtej de lumină -
precum Ciocârliă,
fulgeră 'n zbor
neantul
muțeniei noastre
'mpietrite!
Numai uimire
și spaimă,

ca setea deșertului -
clipa
te soarbe!

Asemănarea
ți-o caut
în basme
și'n mit,
și'n cutreerul meu,
de Sisif
jur împrejur,
pe pământ!

Dar nicăieri,
și nicicând,
nu-i de găsit!

Pentru că
unică-a fost
vraja trupului tău
răzvrătit,
și unic
amețitorul descânt,
din ruga 'nfiorată
a sânilor tăi,
atât de 'nsingurați
și de goi,
ca două fâgăduințe 'n
ziua de-apoi!

În alb de crin

În alb de crin,
coral și stalactite,
în cea mai pură
marmoră mulat,
a adormit
deșertul tău de fildeș,
în spulberul
zăpezilor pudrat!

Sub pâlpăirea
candelei,
prin vise,
stau împietrit
și te privesc minune;

în toată frumusețea
ce respiră,
prin sânii
răzvrățiți
în rugăciune!

E atâtea farmec
Doamne,
și risipă,
că 'nfiorat mă chinui
c'o 'ntrebare:

- „De ce-ai dat viață Tu
făpturii oare,
sortită
ca să fie muritoare?”

Dar când în somn,
cuprinsă de ispită,
mă caută cu dor
prin așternut,
cu brațe mistuite
de dorințe
răspunsul
cu prisos
l-am priceput!

Carnaval

O piele uriașă de balaur
În râie verde și clăbuc de aur,
Mișcându-și încă
solzii 'nsângerată,

Întoarsă peste cap și împăiată
Cu-afarăle 'n lăuntru pare sala
Ce-și bubuie 'n cutremur
pardoseala.

Și 'n fâlfâiri de umbră și culoare
Auzul parcă schiaună și doare,
Lovit de pulsul ritmului sălbatec
Ce frige lacom tălpile 'n jărătec,
Și 'mproașcă 'n valuri
valuri pe parchete
Spectre de măști-banale, desuete

Șoapte de dor,
îndrăgostiri de-o seară,
Plictis ori pofta ochilor avară,
Priviri de gheață, gesturi și săruturi,
Dans de petale smulse și de fluturi,
Demoni și îngeri - buzna, în arenă -,
Strip-teuza 'n agonia ei obscenă
Ce'n zvăcnetele cârnii de piftie
Îmbie și atâta la orgie!...

Așa arată Tânăra Gomoră
Iar Timpul scuipe oră după oră!

Îmi caut șoapta mea desperecheată,
Când.. sala amuțește deodată,
Iar ochii stau ca vulpile la pândă
Beția clipei toată s'o cuprindă!

Căci semi-nudă, calmă și stăpână,
Iat-o pictată parcă de pe Lună
În gloata dezarmată ce-o 'nconjoară,
O-adulmecă 'n detaliu și-i măsoară
Din strigăt roz și murmur de zăpadă
Nuferrii grei ce-au evadat din sere
Ca ruga albă-a două emisfere!

Pumnalul

Muribundă,
minunea
clăfăie sărutul ucis.

Visul,
îngenunche 'n palmele
dorului.

Suflete,
descolăcește-te,
e ora de veste!

Pumnalul,
țipă 'ntre roze.

Jarnă vieneză

În clopotul
cerului
scânceau limbile
gerului!

Viena
era sumbră
la față;
Praterul dormea în zăpadă.

Numai Danubiul,
stârnit
sub poduri
de gheață
cu viscolul
ieșea
la paradă!

Pe urmele mirajelor

Ca Bekes bar

Pe undeva prin centrul Pestei
Era pe timpuri un local,
Unde-și făceau pe-atunci damblaua
Argonauții din aval.

Iar eu, pornit să'nvăț maghiara,
Pe viu, la mesele din bar,
În șoaptele desperecheate,
Îmi căutam dicționar!

Un coniac trimis la masă,
Și uneori și chiar și două,
O floare, un surâs, un whisky,
O moca, un lichior de ouă,

Topeau distanța și răceala,
Și spiritele le-animau,
Când telegrafic cu privirea,
Codul valah îl descifru...

Sfios și stângaci prima seară,
Cercând pe Ildiko s'o'ntrec,
Am repetat ca papagalul:
„En seretlek!”, „En seretlek!”

Și seri la rând acelaș circ -
Cu alte tinere vădane,
Am învățat ce nu se'nvăță,
Din cartea miei de capcane.

O noapte'ntreagă, vai, Rozika,
Cu mine-ai încercat să schimbi
Și normele și dedesubtul
Gramaticii acelei limbi!

Cu Mariska am rupt sigiliul
Ceaslovului necunoscut,
Citindu-l filă după filă
Sub raftu'n care a zăcut.

Și-am dat examen cu Ilonka,
Un pui de drac din Estergom,
Ispititoare ca păcatul
Din fresca anticului Dom!

Cu ochii dureros de-albaștri,
Mă corecta în stângăcii,
Pe când sedus făceam inele
Din bucele ei aurii.

Un înger coborât în pustă,
Din plămădiri de Nibelungi,
Mă'nvăluia c'un cer de vise,
Ascuns sub genele ei lungi.

Gingașă, zveltă și mlădie,
Făptura ei surăzătoare
Umplea localul de lumină
Și farmece amețitoare!

Când își pornea ca un fior,
Tot trupu'n dansu-i răzvrătit,
Părea un vifor de zăpadă,
Iscaț din flacăra de mit!

CUVINTELE TARE ȘI FOARTE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Cuvântul românesc **tare** prezintă un caz de evoluție semantică curioasă atât în comparație cu etimonul latin, cât și cu urmașii acestuia pe teren romantic. Fonetic, nu există nici un dubiu în legătură cu descendența directă a cuvântului românesc din lat. **talis**. Cercetarea sensurilor dovedește însă că, din punct de vedere semantic, cuvântul românesc se diferențiază de celelalte cuvinte romanice corespunzătoare în așa măsură, încât la prima vedere numai cu greu pot fi acceptate filiația latină și înrudirea general romanică.

Două sunt direcțiile principale urmate în explicarea acestei aventuri semantice, petrecută acum mai bine de un mileniu, aume, prima, pe care am numi-o *ipoteza influenței slave* și a doua, aceea a *evoluției interne*. Ambele ipoteze păstrează ca adevărat faptul că rom. **tare** provine din lat. **talis**.

Ipoteza influenței slave arată că o serie de cuvinte latinești din română au sensul „decalchiat” după avă sau sârbă, ca urmare a bilingvismului de lungă durată din trecut. Astfel, rom. **tare** ar fi fost influențat de sl. **jaki**, care pe lângă înțelesul de „asemenea”, „atare” prezintă uneori și pe acela de „tare”, „puternic”. În sprijinul acestei ipoteze vine un semantism identic din albaneză: sub influența cuvântului corect **jak** „tare”, cuvintele albaneze **ati&** și **atil** cu sensul de „atare”, „asemenea” au preluat și sensul cuvântului croat.

Există însă și explicații de ordin intern pentru schimbarea de sens a cuvântului românesc. Expresii de tipul **se crede tare ca mine, nimeni nu este așa de tare ca mine** cu sensul „se crede asemenea mie” sau „nimeni nu este asemenea cu mine” au evoluat către sensul de azi al cuvântului, adică „puternic”, „important”.

Se pare că încă din latina târzie **talis vir**, prin care vorbitorul voia să precizeze sentimentul de admirație, a încetat să mai semnifice, în contextul amintit „un oarecare bărbat” cât mai ales „un bărbat puternic”. Sensul din latina clasică al lui **talis** pe care îl găsim în toate celelalte limbi romanice se păstrează numai dialectal în română (Salonta, județul Bihor) și aici având o circulație redusă.

În româna literară, semnificațiile proprii lat. **talis** încep să fie exprimate tot mai mult de compuşii lui **tare: atare, cutare** care se dezvoltă mult mai mult decât în celelalte limbi romanice (it. **cotale**, fr. **itel**, occ. **aital**, sp. **atal**).

Sensurile rom. **tare** sunt însă exprimate în celelalte limbi romanice prin continuatorii lat. **fortis** „puternic”, „viguros”. Acest cuvânt latinesc nu se păstrează însă în română ca adjectiv, cu sensul menționat din latină, ci numai ca adverb. Dialectele sud dunărene, aromâna și meglenoromâna, folosesc în locul lui **foarte** adverbul **mult**.

Toate acestea ne duc la concluzia că lat. **talis** ca și **fortis** s-au moștenit neîndoielnic în română, cu toate sensurile din latină sau numai cu o parte din ele (este de presupus că pe toată aria în care s-a vorbit limba română). În română, **tare** s-a transformat încă din perioada românei comune - vezi în acest sens cuvintele corespondente din aromână și meglenoromână -, dintr-un adjectiv de relație într-un calificativ. Transformarea aceasta s-a făcut prin evoluția expresiilor de tipul **tare ca mine** cu sensul „asemenea mie” către sensul „puternic”, „important ca mine”. În acel moment, **tare** a fost simțit ca sinonim cu **foarte** de la care, prin transfer semantic, a preluat și celelalte sensuri proprii adjectivului **fortis**.

Cu sensul din latină, **foarte** este atestat într-un sigur context dintr-o psaltire românească din secolul al XVI-lea, sensul de „puternic” din acel context având totuși o valoare nesigură.

bujor nedelcovici O LAMPĂ PE MALUL MĂRII

24 februarie

* **ESPRIT**. Continui să pregătesc pentru publicare un „Dosar despre România”. I-am scris lui Cioran și i-am cerut câteva pagini, apoi i-am telefonat și l-am invitat la **Esprit**. Mi-a spus - cu o voce slabă și o rostire grăbită - că nu poate veni pentru că nu se simte bine cu sănătatea. Am stat de vorbă. Mi-a mărturisit că nu mai scrie, apoi a sărit la... „în cel de al doilea război mondial, România s-a situat pe locul trei din punct de vedere al pierderilor omenești”. I-am spus că intenționez să scriu un eseu intitulat: **Lección de scepticism a lui Cioran**. A părut interesat, apoi mi-a sugerat că pentru „Dosarul România” pot să public textul închinat sculpturilor lui George Apostu. Ne-am luat rămas bun și am simțit în glasul lui un ton schimbat. La început fusese bănuitor și prudent, la sfârșit devenise prietenos și apropiat... „lăsându-mi ușa deschisă” pentru o convorbire viitoare.

3 martie

* ... **destinul a început să creadă în tine**. O frază din **Somnul vameșului** găsită întâmplător prin hârțiile mele. Cuvinte profetice care au început nu numai să se adeverească, dar și să se înfăptuiască.

* Să vezi lucrurile, evenimentele, oamenii și viața cu privirea lui Dumnezeu. Imposibilă ispită care te face să ridici - totuși - privirea spre cerul înstelat.

* Personaj pentru romanul **Îmblânzitorul de lupi**.

Un om distins, elegant, ușuratic, tragic: călătorul, nomadul, vizionarul.

* Când privesc „aici” apusul soarelui, văd Catedrala Notre Dame, Sena, câțiva copaci, trotuarele... „Acolo”, când vedeam soarele ajuns la orizont, zăream Casa Poporului, apoi zidul unui bloc construit în apropiere de fereastră. Zidit de viu! În aceste clipe de „crepuscul al soarelui dar și al idolilor”, de liniște interioară și calm mental, simt că tot efortul surghiunului este răsplătit printr-o recompensă viitoare care începe de azi...

8 martie

* **ESPRIT**. În fiecare marți avem o reuniune a colegiului de redacție. Se discută viitorul număr și proiectele pentru lunile următoare. De la ora 12,30 urmează o ședință în care un invitat vorbește despre apariția unei cărți sau o problemă actuală: politică, socială, filozofică din Franța sau străinătate. Participă numeroase persoane. Uneori, cu ocazia apariției unui număr al revistei, se organizează un cocktail. Sunt invitați ziariști, colaboratori, prieteni. Atmosferă destinsă, se discută, se bea șampanie...

Într-o seară, un domn mai în vârstă s-a apropiat de mine. Ținea în mână o cupă cu șampanie și părea puțin grizat. Înalt, voinic, barbă stufoasă, părul răvășit, stomac

proeminent, urechile mari, expresia unui bătrân satir desprins din tablourile lui Bosch, Bruegel sau Daumier. „Ești român?!”, m-a întrebat el. „Da”, am răspuns eu. „Românii sunt niște hoți!”, și mi-a întors spatele. Am rămas siderat! Credeam că este o glumă și că „Falstaff” se va întoarce să-mi „explice ceva inexplicabil”, sau îmi va arunca un zâmbet pentru a-mi sugera... Nimic! Îmi reveneam cu greu. Parcă m-ar fi lovit cu pumnul în plexul solar și nu mai puteam respira. Olivier Mongin - directorul revistei - s-a apropiat întâmplător de mine. Voia să mă prezinte unui cerc de ziariști. L-am urmat. În timp ce strângeam mâna unui grup de bărbați, auzeam cu greutate elogiile lui Olivier M: „disident, exilat politic și autorul unui remarcabil roman publicat în Franța”. Mi-am revenit și am depășit „accidentul” punându-l pe seama băuturii.

Oricum, cu acest „personaj” aș vrea să mă mai întâlnesc și să-i spun că nu a reușit să mă insulte. Orice generalizare presupune numai o nerecunoaștere, dar și o gravă eroare. Și chiar îl iertasem; dacă l-aș fi luat în serios, i-aș fi acordat prea multă importanță.

* De ce am vrut să mor?! De ce am vrut... Exilul? Poate pentru că doream să trăiesc „o convertire pe Drumul Damascului”, urmată de o renaștere și o iluminare. Am vrut să văd **Lumina!**

Gânduri privind o fotografie făcută la 2 Mai: „O lampă pe malul mării”.

15 martie

* Citesc **Bhagavad-Gîtâ** oriunde mă aflu: metrou, acasă, la **Esprit**, înainte de a mă culca... o ediție în format mic - pare o carte de rugăciuni, publicată în 1947 - pe care o țin în buzunar, ca pe un obiect prețios de care nu vreau să mă despart nici o clipă.

Arjuna este descurajat înainte de a intra în război. Îi cere sfaturile lui Krishna. Și povestea începe, adică dialogul dintre ei. Gîtâ înseamnă cântec, iar Bhagavad este numele lui Krishna.

Este suficient să parcurgi „Tabla de materii” pentru a sesiza importanța textului: Justa înfăptuire a acțiunii, Cunoașterea spirituală, Renunțarea la acțiune, Stăpânirea de sine, Discernământul spiritual, Spiritul omniscient numit OM, Distincția dintre natura divină și natura demoniacă etc.

Karma: Acțiune și Reacțiune, Cauză și Efect;

Purusha: Persoană Spirituală, „moi-mème dans ce corps”;

Privitorul: cel care vede, înțelege și știe.

Trei calități: **Sattva** = adevărul adevărat și luminos; **Rajas** = acțiunea; **Tamas** = indiferența (tenebrele).

PARIUL CU ÎNJURĂTURĂ

de ION CREȚU

Domnule redactor șef,

Vă rog să aveți bunăvoința să găzduiți în paginile revistei **Luceafărul** textul de mai jos, în replică la articolul lui Dorin Tudoran „Imunitate medicală” apărut în **România literară** (nr. 25, din 25 iunie-iulie 1997).

Gestul vine cu o asemenea întârziere din niște rațiuni care merită cunoscute. Apelând la o metaforă, aș spune că textul meu, adresat inițial, potrivit uzanțelor, **României literare**, a avut soarta unui vagon de marfă într-un triaj. Domnul Nicolae Manolescu, cărui i-am predat replica, m-a prevenit dintru început că „va dura”. După o lună, interesându-mă personal dacă s-a luat vreo hotărâre, am aflat că lucrurile nu erau încă lămurite, dar că săptămâna următoare probabil vor fi. Săptămâna următoare, domnul Dimisianu m-a asigurat că textul „va intra” - nu în numărul în pregătire, ci în cel de după. Dar n-a fost să fie așa, fiindcă între timp domnia sa a plecat în concediu și portofoliul a fost predat spre administrare unui coleg de redacție, care, evident, avea o optică diferită despre sumarul revistei. La întoarcerea din concediu, domnul Dimisianu m-a lămurit că lucrurile luaseră, vai, o nouă întorsătură: domnul Manolescu „culesese” toate textele în replică la Dorin Tudoran - și le dusese acasă pentru o lectură temeinică, înainte de a le hotărî soarta. În sfârșit, o săptămână mai târziu, eram înștiințat de domnul Dimisianu, cu binecunoscutu-i zâmbet blajin, că răspunsul era NYET. Textul meu nu trecuse proba. Nu risc nici un comentariu/supoziție despre motivele acestei „schime” pentru a evita/tergiversa ad infinitum publicarea unui text în replică. Se vorbește despre „dreptul la replică”. Este foarte posibil ca, într-o interpretare proprie, **România literară** să-i fi schimbat numele din drept în favoare. Cine știe?!

Ion Crețu

Cum spune proverbul, „un rău nu vine niciodată singur”. După atacul la baionetă executat asupra mea în 22 de Dan Petrescu, iată-l și pe Dorin Tudoran, înarmat până-n proteză cu toate atributele unui personaj de benzi desenate, năpustindu-se în stradă dintre paginile **României literare** (vezi „Imunitate medicală” în nr. 25 din 25 iunie-iulie 1997). Pistolar școlit în West, el se trezește brusc la auzul zgomotului pe care-l face Petrescu, îl apucă furia și începe să pocnească în toate direcțiile cu flinta lui de soc pe post de Winchester.

O simplă privire asupra muniției din dotare lămurește și pe un orb autentic că DT nu este interesat de țintă, ci de tărăboiul pe care-l stârnește.

Ne poticnim, mai întâi, de câteva americanisme, singurele cuvinte pe care DT a reușit probabil să le învețe la „cursurile” urmate în USA: **killer, character assassination, hit man (science fiction are, evident, de-a face cu lumea în care trăiește DT)**. Cuvinte utile, și DT trebuie să fi fost foarte mândru de el pentru faptul că a găsit un context cât de cât coerent în care să le poată folosi. Ne împiedicăm, apoi, de o seamă de termeni ca: **mârșăvie, insan- ități, elucubrații, paranoie, nemernicie, mocirlă, imundități, hârdău cu lături, calomni** etc. etc. cu care probabil îl alintau părinții pe DT în rarele lor momente de afecțiune față de acest băiat bătrân care - judecând după cum scrie - trebuie să fi avut de tânăr buba la cap. În sfârșit, pentru a ne păstra la nivel de limbaj - evident, limbaj este, aici, un eufemism - să notăm și câteva încercări (avortate) de a cerși cititorului un zâmbet, gen „gâgă de science fiction uasecerist”, aluzie la cei care se joacă cu chibriturile etc. Dacă tragem linie - până aici - și adunăm, descoperim că ceea ce oferă DT este doar o lungă, nesfârșită înjurătură fără sare și piper. Ceea ce intrigă este de ce a ocupat atâta spațiu editorial pentru această vomă servită cititorului **României - literare** (totuși!) - drept chintesență a gândirii lui și nu a ales ceva mai scurt, în genul atât de popularei: „Te bag în... mă-ti!” Scurt, românește, eficace. Doar dacă nu cumva DT a ținut să convingă pe cineva că (mai) este scriitor.

Cum se știe, stilul este omul.

Și fiindcă acesta este omul DT, nu este de mirare că el nu dă înapoi din fața insinuărilor, amenințărilor și a șantajului - arme pe care le mănuieste cu aplombul și subtilitatea unui politician

reciclat la Jilava. „Despre dl Ioan Buduca - scrie DT, zâmbind știrb în barba lui imberbă - ne-am prefăcut cu succes a uita anumite lucruri. Printre care, că a... uitat în poalele unor băieți nu tocmai cumsecade o **anumită listă**. . .” etc. (s.n.) Ca și confratele lui întru iubirea fără rezerve față de Ioan Petru Culianu - l-am numit pe Dan Petrescu - DT vorbește și el de „listă” (singura deosebire notabilă dintre DT/DP și Cațavencu este că scrisoarea acestuia din urmă a fost înlocuită cu „lista”), promite că o dă în vileag în cazul că etc.

Dacă facem abstracție de aceste penibile scurtcircuități lingvistice, ceea ce rămâne la nivel de comunicare este o lipsă de coerență deplorabilă.

Am văzut cum scrie Dorin Tudoran (unde-i poetul *d'antan*?!). Să vedem cum stă la lecția de citire. Un exemplu, între mai multe. Zice el cu o mânie danpetresciană: „Cartușul ce prefațează scenariul paranoic oferit de Ion Crețu este și el minat de o nemernicie ce se vrea subtilă. Am fost printre cei contactați, de la început, de organele de anchetă desemnate să elucideze misterul acestei crime. Nu-mi amintesc de nici un «prim moment» în care «diagnosticul» să fi fost... sinucidere.” (Sunt sigur că Pentagonul ar da bani grei pe șmecheria asta pirotehnică numită „cartușul minat” care i-a trecut prin cap lui DT.) Ceea ce DT - ca și DP - refuză sau nu poate să înțeleagă este că punctul de plecare al „scenariului” meu nu sunt declarațiile lui DT făcute la mai știu eu care circă de poliție, ci numai cartea lui Ted Anton. Or, iată ce scrie autorul „dosarului” Culianu la pagina 17: „la ora aceea, vestea că cineva, poate Ioan Culianu, își pusese capăt zilelor se răspândise în toată clădirea.” Firește, în deruta din primul moment, o asemenea ipoteză pare justificată. Această confuzie are însă o oarecare inerție, și este dată publicității o versiune a evenimentului în care se vorbește, din nou, despre sinucidere: „Raportul inițial relativ la sinucidere fusese publicat în ziare și apăruse la televiziune.” (pag. 18) E clar, nu? Orice comentariu la tupeul afișat de Dorin Tudoran în măsluirea datelor problemei - cine l-o fi inspirând în această malversațiune?! - ni se pare o adevărată pierdere de timp. De altfel, îi anunț pe DT/DP că este ultima oară când încercând să comunic cu ei. Penibilul situației mi se pare compromițător.

Trecând, acum, la aspectul de fond al chestiunii, enervarea celor doi (DT/DP) își are

rădăcina, cred eu, în ceea ce-și imaginează ei că ar fi încercarea mea (firește, instrumentată de Moscova - via Ioan Buduca!) de a le tulbura ceremonia de canonizare a lui Ioan P. Culianu. Ar fi, desigur, mai practic să simplific lucrurile și să susțin sus și tare că, de fapt, cei doi sunt cătrâniți fiindcă vorbesc de funie în casa spânzuratului.

Ceea ce nu mai surprinde pe nimeni, de-acum, este atitudinea echivocă a celor doi DT/DP față de Securitate. „... pe oricine am cunoscut care era ori s-a dovedit a fi în slujba Securității, l-am putut lesne clasa ca lichea și prost, adică, oricum, ca având deficiențe de caracter și inteligență.” etc. scrie Dan Petrescu. Trecem peste falsul pe care-l promovează această brumă de gândire simplificatoare. Lichelismul și prostia - există dovezi la tot pasu, se întâlnesc și în afara Securității, și chiar la cei care se declară împotriva acesteia. Admițând, totuși, că lucrurile sunt atât de implacabile pe cât decretează DP - securist egal prost, lichea; antisecurist egal inteligent și de caracter - despre cine credeți că vorbește DP în chiar prima lui rubrică semnată în cotidianul **Naționalul** - 30 iunie 1997, pag. 12? Despre nimeni altul decât despre unul dintre foștii șefi ai fostei Securități. Ce anume cere el - în mod imperativ? O nimica toată: reabilitarea, decorarea, eroizarea, sanctificarea lui Pacea pentru „meritele” dovedite în luptă împotriva Securității (al cărei creator și șef a fost). Relatând despre manuscrisul unui roman supus spre publicare, DP scrie: „Sărind peste alte peripeții ale romanului, să admitem teza esențială expusă în el: ceea ce numim revoluția din 89 a avut drept punct de plecare «defecțiunea» generalului Pacea, motiv, cred, suficient ca un guvern și nu contra-revoluționar să-i preschimbe c... damnarea la moarte într-o decorație.” etc. Citind o asemenea enormitate, te întregi cum o defecțiune ca a lui Dan Petrescu poate fi luată drept o calitate suficient de serioasă pentru a justifica eliberarea unui certificat de port-pix.

Moralitatea acestui demers petrescian este pusă între paranteze chiar de Pacea, care, în serialul din **Ziua** (vineri 4 iulie 1997), face o mărturisire fără echivoc: „... regret enorm cei 27 de ani în care am fost ofițer al odioasei Securități, căreia i-am urcat aproape toate treptele ierarhice, de la sublocotenent până la secretar de stat. Activitatea pe care am desfășurat-o în conducerea poliției politice externe a lui Ceaușescu a fost o imensă eroare. Privind activitatea de atunci cu ochii mei de azi, o consider reprobabilă” etc. În limba colorată a lui Postelnicu, această confesiune poate fi tradusă prin „Am fost un mare dobitoc!” În ce termeni poate fi tradusă intervenția lui DP din **Naționalul**, mă abțin să mă pronunț.

Dorin Tudoran, pe partea lui, se păm... și el, în modul cel mai sincer, în fața unei căpetenii a fostei Securități. Firește, discutând meritele, inteligența lui Iulian Vlad, Dorin Tudoran arborează toată ceremonia verbală care se impune în fața unuia care a ordonat anchete, a trimis la închisoare, a patronat Securitatea, i-a „ținut spatele” lui Ceaușescu ani de zile. Pentru DT, Iulian Vlad este „domnia sa”; subsemnatul - care doar am avansat o ipoteză dezagreabilă lui Dorin Tudoran și camarilei lui - **killer, assassin, hit man**. Lipsa de repere morale a lui DT (și DP) este pur și simplu năucitoare!!!

A susține - în **România literară!** - că Iulian Vlad era inteligent este o ca și cum ai afirma despre șarpele cu clopoței că este capabil să compună *Für Elise*. Cine a avut „privilegiul” să se aplece și numai câteva minute în fața acestui cadrist sașiu și cenușiu și-a putut da seama că - probabil - doar comparat cu Postelnicu ar fi putut fi considerat mai puțin „dobitoc” - în nici un caz inteligent. Cui fac jocul cei doi DT/DP prin aceste mai mult decât dubioase servicii de *public relations*? Opiniei publice în nici un caz.

Oricum, prin prisma acestor stranii poziții ale lui DT/DP, enervarea lor la citirea ipotezei mele relative la asasinarea lui I.P.Culianu pare mult mai ușor de înțeles.

ION VINEA - O FIGURĂ EMBLEMATICĂ

de VLAICU BĂRNA

Marele ziarist și originalul poet făcuse dreptul • Un examen de pomină cu Tololoi la Iași • Epurat din presă și proscris din literatură • Exploatat de Petru Dumitriu • Scadența prematură a unei vieți

Cândindu-mă la viața Bucureștilor din ultimii ani de pace, când țara mai era întreagă, figura lui Ion Vinea îmi apare emblematică pentru acel timp. Îi văd și acum statura dreaptă, în ținuta elegantă a perfectului gentleman, înaintând pe Calea Victoriei, în compania unui prieten sau a unei femei. Despre el circulau legende, ca despre toți cei care se făcuseră rar, păstrându-și existența abstrasă din banalitatea curentă. Se vorbea de legăturile lui sentimentale, trecute și prezente, i se atribuiau virtuți rare de bărbăție, unii auziseră că fusese înșurat (cu o misterioasă poetă care semna Tana Quill) dar că foarte curând contractul conjugal fusese declinat și câte altele. Dintre atâtea legende voi povesti una, așa cum am aflat-o de la Jaques Costin, scriitor de avangardă, apropiat al lui Vinea, dar și cumnat cu bunul prieten al acestuia, pictorul Marcel Iancu. Cele povestite de el, în prezența lui Vinea, la un revelion, se întâmplau pe vremea când luase ființă revista **Contemporanul** și aduceau date despre studiile juridice ale protagonistului Ion Vinea.

Pe poet îl știam licențiat al Facultății de Drept, dar Costin spunea că în timpul evocat de el poetul și ziaristul nu își luase încă diploma, pentru că îi mai lipsea un examen de drept civil pe care îl tot amânase. Cum devenise, între timp, o persoană foarte cunoscută, prezentarea la un examen la București ar fi putut stârni comentarii ironice și răutăcioase din partea unora din confrății ziaști. Și atunci s-a pus la cale un plan. S-a hotărât ca examenul să se dea, cât se putea de discret, la o facultate de drept din provincie și în acest sens prietenii apropiați ai reșterului au pipăit terenul și s-au interesat să ia legătura cu titularul unei catedre de drept civil de la o asemenea facultate. Acesta a fost destul de repede găsit, în persoana profesorului Traian Alexandrescu, supranumit Tololoi, o somitate în materie, autorul multor lucrări juridice între care una despre Codul Hamangiu. El ocupa respectiva catedră la Universitatea din Iași și faima lui de savant al dreptului nu era concurată decât de ciudățeniile ce se povesteau despre viața lui particulară.

Avusesem norocul să-l cunosc când eram foarte tânăr pe Ion Vinea, am păstrat relații peste ani și în timpul războiului, când am scos revista **Câmpia Libertății**, l-am avut colaborator. I-am devenit prieten apropiat în ultimele două decenii de viață. A fost perioada când ziaristul de elită, comentator sagace al evenimentelor politice și sociale din lume a fost condamnat la tăcere. Regimul comunist îl găsisse președinte al Sindicatului Ziaștilor și director al ziarului **Evenimentul**. Ras imediat din această poziție, s-a văzut epurat din presă și amenințat de a fi declarat criminal de război. Sub această teroare și-a părăsit locuința din strada Bateriilor, unde locuia cu mama sa și s-a mutat la buna lui prietenă Elena Oghină, în strada Braziliei. Am început să ne vizităm apoi foarte des și ne telefonam zilnic. El era convins că teroarea comunistă și ideologia ei vor sfârși brusc într-o zi, năruindu-se. Când s-a dat rezultatul cu alegerea lui Eisenhower ca președinte al Americii, în 1952, el m-a întâmpinat radios îmbrățișându-mă cu exclamația

Habemus Papam! Credea că venise sfârșitul, dar ceasul istoriei a întârziat încă mult și el nu mai avea să trăiască acea dorită zi. Vizitându-ne reciproc, am fost martorul încercărilor lui Ion Vinea de a-și putea câștiga existența ca scriitor. S-a adresat la **Gazeta literară** pe care o conducea Zaharia Stancu, prezentând niște medalioane despre Sadoveanu și Argezi, dar a fost refuzat și asta după o îndelungată așteptare. Acele materiale și apoi altele au putut apărea datorită băieților de la **Steaua** din Cluj - Napoca, A.E. Baconski și Aurel Rău. Mai târziu Editura de Stat pentru Literatură și Artă, când era condusă de Al. I. Ștefănescu, i-a comandat traducerea prozei lui E.A. Poe și apoi tălmăcirile lui Shakespeare. Făcuse înainte și muncă de negru traducându-l pe **Hamlet** sub semnătura lui Petru Dumitriu. Pe acesta îl cunoscuse prin fosta sa iubită, Henriette Yvonne Stahl, devenită soția lui Dumitriu. Păstrând legături cu acest menaj, Vinea spera să poată avea deasupra lui aripa proteguitoare a unor răsfățați ai regimului, dar din păcate venalitatea și arghirofilia soților Dumitriu nu i-au adus decât pagubă, plictiseli nenumărate și închisoare. Scăpase ca prin urechile acului de o condamnare ca dușman al regimului și a fost deținut ca traficant de valută, pentru că mijlocise un târg de cocoșei între frații Rizescu, a căror soră era doamna Elena Oghină, și Petru Dumitriu. Într-o călătorie făcută la Paris, Petru Dumitriu luase apoi multe mii de franci de la niște evrei, prin mijlocirea altui frate al doamnei Oghină, pentru a le aduce familiilor acestora din țară valoarea lor în lei. Întors acasă, prolificul prozator al regimului a uitat să mai dea cuiva ceva și toate rudele evreilor de la Paris au venit pe capul lui Vinea...

Am înaintea ochilor filmul întreg al acelor douăzeci de ani trăiți în intimitatea omului și artistului de excepție strivit, se poate spune, de roțile istoriei. Pe un atare parcurs au fost și oaze de plăcute întâlniri și divanuri cu prietenii apropiați, dar derularea aceluia timp a însemnat pentru Vinea mai mult spaimă și zbucium. Neuitate vor rămâne câteva nopți de revelion, petrecute cu el, în care a fost înconjurat de prieteni ca Oscar Han, Petru Comarnescu, George Jurgea-Negrilești, frații Mircea și George Petrescu, profesorul Sânzianu și alții. Plăcute au fost și cele câteva vizite pe care i le-am făcut împreună lui G. Călinescu, la domiciliu, după ce îi spusese marelui critic că Vinea se mutase în cartierul său. În luminoasele odăi din strada Braziliei am trăit și un fabulos Ajun de Crăciun organizat de autorul **Paradisului Suspinelor**. Băiatul meu abia împlinise patru ani, dar conversațiile lui cu nenea Ion îl amuzau copios pe partener. În cinstea tânărului său prieten a fost celebrat acel Ajun, la care au participat vreo 15 copii sub 5 ani, în jurul unui mare brad împodobit. Ei fuseseră chipurile invitații copilului lui casei, fetița Voica, nepoata doamnei Oghină, care era elevă prin clasa patra. În timp ce un actor costumat în Moș Crăciun se întreținea cu cei mici, doamna Oghină le trata pe mame cu cafele și prăjituri, iar nenea Ion exulta în mijlocul acestei vesele adunări. Lui Vinea îi plăceau câinii, avusesse exemplare de rasă, iar pe la începutul anilor șazeci

mi-l amintesc pe Gimmie sau Jimmy, un flocoș alb care va fi avut și el un pedigreu nobil, dar cred mai degrabă că era o foarte reușită corcitură de ciobănesc cu un alt neam. Poetul ținea foarte mult la el, îl lăsa liber prin curte și ades îl ducea în lesă în plimbările noastre prin cartier. Dar de obicei locul lui era în casă. Într-o duminică sau zi de sărbătoare, fusesem invitat împreună cu soția și cu băiatul la masa întinsă, unde se afla toată familia Elenei Oghină, cu o bătrână doamnă Rizescu în cap. Căinele stătea postat la picioarele lui Ion Vinea. Se servise friptură de pui pane, iar poetul se apleca mereu și îi dădea câinelui respectivele oase, vorbindu-i și alintându-l cum făcea de obicei. Auzeam trosnetul oaselor, sparte sub masă, de fălcile tânărului animal. La un moment dat l-am văzut pe Vinea sărind în picioare alarmat. Ce se întâmplase? Căinele se zbătea la picioarele lui, se oprise din mestecat și privea cu disperare la stăpân. I se oprise un os în gât. A fost scuturat, i s-au dat câteva ușoare lovituri după ceafă, dar zadarnic. Ochii câinelui implorau și el tremura înainte din toată făptura. Nu știu ce inspirație am avut atunci, că aplecându-mă în fața câinelui i-am căutat privirea și m-am adresat lui ca unui om, rostind răspicat:

- Gimmie, fă așa: ch! și m-am produs cu o icneală din gât care, spre mirarea tuturor, a fost imitată perfect de câine și osul a căzut la picioarele noastre.

Ultimii ani de viață a lui Vinea au fost cheltuiți rodnic cu traduceri din Shakespeare care l-au pasionat. În septembrie '62 îmi scria de la Brașov unde se dusesse să lucreze: **Frate Vlaicule, de 15 zile traduc, traduc, Leana mi-e corul antic**. Leana era doamna Oghină, care nu peste mult timp avea să-i devină soție.

Un an mai târziu, un consult al medicului prieten Mircea Petrescu i-a descoperit întărirea fatală din zona ficatului. Două operații făcute de Juvara n-au mai putut stărpi răul care avea să pună capăt vieții poetului. L-am vizitat de multe ori la spitalul Dr. Stăncă unde fusese internat și unde o dată lângă patul lui l-am întâlnit pe Nichifor Crainic, care-i fusese prieten din tinerețe.

După cea de a doua operație, lăsat la domiciliu, a vrut să-i fiu naș în legalizarea legăturii sale de viață cu Elena Oghină. Ea întârziase pentru că doamna Oghină avea, unic venit, o mică pensie de urmaș după fostul ei soț, și măritându-se o pierdea. Acum, decizia era luată. Astfel, în postura de naș, într-o zi senină de decembrie, împreună cu soția și înarmați cu un braț de crizanteme, ne-am dus la primăria din Piața Amzei și l-am căutat pe Ofițerul stării civile, ducându-l în strada Braziliei 47, unde a fost întocmit actul de căsătorie. Nepoata fostei doamne Oghină, Voica Pandrea, adolescentă, fusese și ea înfiată legal, luând numele de familie al poetului. În vara anului următor căsătoriei, Ion Vinea pleca dintre noi.

Poetul apucase să-și vadă, cu două zile înainte de a-și da sfârșitul, primul exemplar din volumul de versuri **Ora fântânilor**, apărut însă după o toaletă estetică-ideologică de rigoare, care-l anulează ca ediție. Autorul n-a mai avut răgaz să-și revadă manuscrisele celor două romane, care i-au apărut postum și care n-au scăpat nici ele de intervenții străine. La un examen atent al arhivei sale de manuscrise, ar trebui văzut dacă n-a rămas vreo însemnare despre un proiect asupra unei vieți a lui Alexandru Macedon, de care Vinea mi-a vorbit de multe ori. El se documentase istoric și cunoștea tot ce se publicase pe această temă, avea însemnări proprii și era foarte încălzit de acest subiect.

În încheiere așa avea de propus o temă genealogiștilor istoriei literare. Într-o zi, Vinea mi-a spus - și cred că nu glumea - că numele său de familie, Iovanache, vine de la Iovanuș, hunic sau străbunic, de origine bănățeană, care, aflat la Paris, s-a văzut scris în acte așa cum francezii l-ar fi însemnat după ureche. Iată-ne deci căutând rădăcinile de neam ale singularului poet nu în țarina prăfuită, călcată de simigii și gogoșari, a Isarlăk-ului, alături de prietenul său giurgiuvean Ion Barbu, ci sub constelațiile Europei Centrale.

ARC PESTE TIMP (I)

de MANUELA CERNAT

În toamna lui 1921, într-o elegantă cafenea de pe Friederichstrasse, loc de întâlnire predilect al intelectualității și artiștilor berlinezi, compozitorul Hans Erdmann îl aștepta cu înfigurare pe Friedrich Wilhelm Murnau. Auzind că Erdmann își exprimase dorința să „compună pentru cinematograful”, tânărul regizor și producător îi oferise, printr-o terță persoană, să scrie acompaniamentul orchestral al viitorului său film, **Nosferatu**. Muzicianul citise pe nerăsuflăte scenariu-adaptare a unui straniu roman, **Dracula**, semnat de un oarecare Bram Stockaer de care până atunci, spre rușinea lui, cinstit mărturisită, nu auzise niciodată. Mai mult decât povestirea în sine, destul de naivă la prima vedere, cu vampirii și cu fantomele ei, pe Erdmann îl fascinau subtilul, adăugat cu litere groase, pe manuscris, chiar de mâna lui Murnau: „O simfonie a groazei...” Pregătea oare regizorul o replică la controversatul Doctor Caligari, controversatul manifest al Expresionistului în cinematografie? Oare termenul de simfonie anunța o viziune cu totul nouă asupra limbajului imaginilor? Peste câteva clipe Murnau avea să-l lămurească, de bună seamă.

Numai că prima întrevedere a viito-

rilor colaboratori a debutat destul de rău. Era o după amiază posomorâtă, cineastul părea prost dispus, conversația se lega anevoie. Cu gândul să-și demonstreze preocupările teoretice și sperând, cu aceeași ocazie, să-și antreneze interlocutorul într-o înfocată pledoarie pro domo. Erdmann a rupt tăcerea stânjenitoare care se lăsase între ei și l-a întrebat pe neașteptate: „Credeți că filmul poate deveni o operă de artă?” (Glauben Sie das der Film ein Kunstwerk sein kann?) Contrar așteptărilor, clătănind cu tristețe din cap, Erdmann a murmurat laconic: **Nein**.

Să fi fost acel NEIN o simplă cochetărie, sau expresia reală a frustrării resimțite de un artist autentic în fața imperfecțiunii unui mijloc de expresie aflat încă în căutarea propriului limbaj, a propriei identități estetice? Cert este că tocmai Nosferatu avea să-i infirme pesimismul. Nosferatu este nu doar o operă de artă ci chiar o capodoperă, una din primele ale cinematografului mondial, de o extraordinară modernitate a stilului, de o rară forță metaforică. (Să nu uităm că Goana după aur și Potemkin urmau să apară abea în 1925). Peste ea timpul n-a putut așterne uitarea. Dimpotrivă, trecerea anilor i-a limpezit înțelesul premonitoriu, cutremurătoarea anticipare a

dezastrelor ce aveau să se abată asupra Germaniei și asupra Europei.

S-a spus nu o dată că Expresionismul german, cu universul lui halucinant, bântuit de fantasme evoluând într-o atmosferă de spaimă difuză, o teroare latentă, a însemnat de fapt strigătul izvorât din subconștientul unui popor traumatizat de războiul abea încheiat. Murnau cunoscuse și el, prea îndeaproape, acel coșmar. Mobilizat din primele ceasuri ale carnagiului, umanistul hiper-rafinat, care studiasse la Heidelberg literatura și istoria artelor și se inițiasse pe lângă Max Reinhardt în măgala teatrului, se trezise, asemeni lui Romain Gary mai târiu, pilot de aviație. Silit să-și pună pentru o vreme crezurile între paranteze, avea să participe la bătălia de la Verdun și să cunoască cu vârf și îndesat mizeria morală a prizonierului. Poate că acea experiență de viață, atât de dură, l-a îndemnat să renunțe la artificialele decoruri din pânză și să dea expresionismului cinematografic o dimensiune reală, investind decorurile autentice cu sensuri neliniștitoare, distilând groaza din chiar elementele ambianțelor reale. Există în Nosferatu o imagine cheie, veritabil leit-motiv vizual, sugerând fără echivoc pustiirea războiului din neantul căruia se pot întrupa primejdioase fantasme ale spiritului: imaginea sinistru a fațadelor arse, a clădirilor de cărămidă netencuită ferestre oarbe, cu hăuri negre căscate în loc de uși. Metonimica imagine a aceluiași cartier de periferie, devastat parcă de un cataclism, din subteranele căruia se întrupa amenințător silueta funestă a lui Nosferatu, era în egală măsură un remberg și o apocaliptică proiecție în viitor, către acea cutremurătoare imagine a Berlinului ras de bombe așa cum l-au descoperit la 9 mai 1945 operatorii de front ai Trupelor Aliate.

teatru

RESTUL E ... TĂCERE !

de MARIA LAIU

Spre sfârșitul stagiunii trecute, cu mare fast - așa cum se și cuvenea de altfel! - au avut loc, pe scena T.N.B., două reprezentații ale Teatrului Național din Craiova cu **HAMLET** de Shakespeare - laureat cu Premiul Criticii pentru cel mai bun spectacol al anului 1996.

Distribuția însumând nume cunoscute: Adrian Pinte, Oana Pellea, Mihai Constantin, Ilie Gheorghe, Valer Dellakeza, Mirela Cioabă..., prestigiul incontestabil al regizorului Tompa Gabor, al muzicianului Iosif Herțea, al scenografulor T. Th. Ciupe și Judith Kothay Dobre - făceau ca emoția așteptărilor noastre să crească: părea a fi acesta evenimentul stagiunii 1996-1997.

N-a fost să fie tocmai așa! Și sigur că vom judeca lucrurile raportându-le la creația anterioară a directorului de scenă și nicidecum la multele producții mediocre ale anului teatral încheiat...

Dintru început nedumeroase a fost ambiția lui Tompa Gabor de a pune în scenă textul întreg așa cum se găsea el - mai ales că

în caietul-program găsim un citat ca acesta: „A doua problemă este că nimeni nu poate înțelege sau cuprinde nici măcar una din capodopere în întregul ei. Nu poți juca în aceste zile un OTHELLO complet sau un HAMLET complet”. (Peter von Becker). Și poate că nu ar fi plictisit într-atât lungimea greu de îndurat azi a unei reprezentații (cam de patru ore și jumătate), dacă acesteia nu i s-ar fi adăugat intenția clară de a construi totul ca pe un joc în oglindă, rece, detașat, ironic golit de sensibilitate și emoție. Ideea de a zămisli spectacolul ca pe un joc de puzzle în care „labirintul teatral” devine esențial, poate fi ademenitoare, dar riscă să piardă atenția spectatorilor invitați să-l deslușească. Ceea ce s-a și întâmplat în mare parte! Imaginile de o mare frumusețe, destul de răzlețe însă, reușesc pentru o clipă să ne scoată din amorțeală, dar niciodată pe deplin. Sigur că lentoarea ce ne cuprinde cu încetul nu se datorează numai duratei montării sau construcției regizorale, ci în mare măsură și dezechilibrului flagrant la nivelul distribuției. Mulți actori nu fac față

rolului încredințat (chiar dacă acesta nu este foarte mare). Ciudat, cum constatăm că „școala” lui Silviu Pucărerete nu a folosit tuturor, ci doar unora. Păcat!

Astfel jocului spectaculos de-a dreptul, uneori cam strident, datorat lui Mihai Constantin (Claudius) și Oanei Pellea (Gertrude) sau giumbușlucurilor groparilor-clovni: Valer Dellakeza și Mirela Cioabă li adaugă trecerile prin scenă ale celor mai mulți. (Nu ne mai străduim să-l pomenim!)

Se cuvine o mențiune specială: Ilie Gheorghe (**Polonius**) dovedește încă o dată măsura talentului sau printr-un joc subtil, plin de nuanțe, adunând parcă în acest personaj toată parșivenia, alunecoasă ca o mângă a pământului. Dar mai ales trebuie să spunem că un mare actor ce s-a pierdut în ultima vreme în destule hățșuri, Adrian Pinte (Hamlet) a avut în sfârșit șansa de a interpreta un rol ce demult ar fi fost bine să i se încredințeze. El nu se dezmente. Comentator al propriului personaj, comentator al întregului spectacol - dar histriion, histriion, până la cele mai amănunte, el ne poartă prin „labirintul teatral” de care vorbeam la început - călăuză, atentă, nepierzându-ne vreo clipă din mână... Poate că nu așa ni l-am fost închipuit vreodată pe prințul Hamlet! Dar Adrian Pinte a avut marea forță de a dovedi cu mijloace specifice profesiei sale și cu marele său talent că se pot da valențe nebănuite unui rol consacrat și că se poate face aceasta la modul cel mai firesc, argumentând și încărcând cu adevăr fiecare replică, fiecare gest... Restul e... tăcere!

Galeria Teatrului Național

PICTURA CA UN PALIMPSEST

Le vorbă cu pictorul Dan Constantinescu

Titlul „Zidurile memoriei” reflectă o introspecție psihologică, o reactualizare a unui trecut?

„Zidurile memoriei” reprezintă o prelungire a preocupărilor mele artistice, referindu-mă la perioada anterioară, a zidurilor Veneției, deși demersul meu artistic s-a schimbat.

În psihanaliză se considera că „istoria” unei vieți este o tentativă de rezolvare a contradicțiilor primare care, pentru că se găsesc sub forma unor elemente refulate, dau naștere unei repetiții a aceluiași conflict. Acest conflict este prezent în operele dvs.?

Este foarte prezent în lucrările mele și chiar sugerează o stare de agitație în sufletul unor vizitatori. Dar nu pentru mult timp. Așa cum a fost născută această expoziție, în final, creează un echilibru între formele de imagine contradictorii pe care le-ați observat. Există o relație intimă, interioară, subterană, mai importantă decât semnificația unor semne pe care le redescoperim împreună.

Ministerul Culturii

COMUNICAT

Ca urmare a campaniei de dezinformare publică, imorală în ultima instanță, dusă de revista „Literatorul” - revista finanțată parțial de către Ministerul Culturii -, ne simțim obligați să re-aducem în atenția tuturor celor interesați starea reală de fapt, privitoare la revistele culturale a noastre.

Noul sistem de funcționare a Ministerului Culturii urmărește ca direcțiile de specialitate să lucreze sub grila valorică și decizională a comisiilor legate de fiecare specializare, finalitatea fiind aceea a punerii în acord a administrației cu scopurile societății civile și a evitării oricăror disfuncții de natură birocratică și/sau a posibilelor reflexe ale traficului de influență.

Astfel, la nivelul Direcției pentru Cultura Scrisă, a fost constituită prin Ordinul ministrului Culturii nr. 2012/4 aprilie 1997 - completată ca structură cu scriitorul Bogdan Ghiu prin anexa la Ordinul 2021/9 iunie 1997 - Comisia Națională pentru Avizarea Comenzilor de stat în Domeniul Culturii Scrise, formată din: Ion Caramitru, ministrul Culturii, președinte, Maria Berza, secretar de stat, vicepreședinte, Ana Andreescu, directorul Direcției Cultura Scrisă, secretar, și din următorii membri: Laurențiu Ulici, Eugen Negrici, Ion Vartic, Cornel Ungureanu, Dan C. Mihăilescu, acad. Alexandru Zub, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu, George Gană, Nicolae Prelipceanu, acad. Solomon Marcus, Florin Constantin, Dan Horia Mazilu, Romulus Rusan, Magda Cârnci, Octavian Paler, prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, Janos Szasz, Bogdan Ghiu.

Cele 150 de lucrări sunt legate între ele, există un fir călăuzitor pentru fiecare dintre noi.

Ce spațiu ocupă cadrul în opera dumneavoastră?

Cadrul este o formă imaginară, o metaforă. Închid în pânzele mele o anumită monumentalitate.

Scrierea are o poziție liminală și de frontieră, situată fiind între cele două lumi ale materiei și conceptului. Ați vrut să utilizați litera mai degrabă ca material sau ca semn pentru sensul pe care îl induce?

Numai ca material în principal pentru că litera ca și imaginea, tot ceea ce ne înconjoară reprezintă doar un punct de plecare. Însă are un mesaj ideatic și încarcă pictura mea cu acest mesaj.

Tratăți, nu într-o manieră geometrică, litera regăsește petele, magma desenului de copil, arabescurile și finețea caligrafică a scriiturilor arhaice. Vă simțiți aproape de aceste manifestări artistice?

Precizăm că primii trei, ca angajați ai ministerului Culturii, nu au dreptul de intervenție în lucrările Comisiei, iar membrii acesteia s-au retras din orice fel de proiect ce ar putea intra în discuție.

În legătură cu revistele de cultură, s-a hotărât ca Ministerul Culturii să finanțeze numai programe culturale coerent constituite, renunțându-se la formula de finanțare integrală, care favoriza doar anumite reviste. Selecția programelor și decizia asupra sumelor aparțin în exclusivitate Comisiei Naționale pentru Avizarea Comenzilor de Stat în Domeniul Culturii Scrise. Ținând cont că sumele, indiferent de mărimea lor, nu pot fi suficiente, s-a hotărât acordarea personalității juridice tuturor revistelor din aria Ministerului Culturii, care își pot, de acum, deschide cont în bancă și găsi și alte surse de finanțare.

Comisia a stabilit și o serie de criterii pentru finanțare - cu sume cuprinse între 20% și 50% din necesar - publicate în presă încă din aprilie 1997. În urma deciziei de finanțare, între fiecare publicație și Ministerul Culturii s-a încheiat un contract - stipulând criteriile: periodicitate, număr de pagini, condiții grafice - care, în caz de nerespectare, atrage suspendarea subvenției.

Pe 3 iunie 1997, Comisia Națională pentru Avizarea Comenzilor de Stat în Domeniul Culturii Scrise a stabilit lista publicațiilor și a cuantumului comenzilor de stat, în valoare totală de 1 785 000 000 lei, pentru perioada iunie-decembrie 1997, după cum urmează:

Revista Monumentelor Istorice și BCMT 100 000 000 lei, Literatorul 80 000 000 lei, A Het 80 000 000 lei, Contemporanul. Ideea Europeană 80 000 000 lei, Tribuna 80 000 000 lei, România Literară 80 000 000 lei, Manuscriptum 60 000 000 lei, Transilvania 60 000 000 lei,

Un mare artist spunea că dorește să uite tot ceea ce a acumulat și să rămână la o sinteză de elemente cu care să-și construiască opera. Picturile mele lasă impresia spectatorului că ar fi pagini de carte veche, de palimpseste, sau imagini coborâte de pe zidurile unor peșteri din timpuri imemorabile.

Dimensiunea sacră prezentă în operele dvs. presupune utilizarea unor anumite tehnici, sau totul se poate face chiar și în picturi cu picioarele?

Din punct de vedere tehnic, nu îmi pun nici o barieră. Vreau ca spectatorul să aibă sentimentul că lucrarea este făcută cu sfințenie, nu este făcută pentru a profana frumusețea picturii. Joseph Beuys spunea că este mai puțin important obiectul final decât traseul pe care ni-l alegem în viață, pentru că el ne dă în final produsul muncii noastre.

A consemnat Ruxandra Bugulescu

● În perioada 14-24 august a avut loc la Leiden Congresul trienal al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (Aile), cu tema Literatura ca memorie culturală. Din partea României au participat prof. univ. dr. Paul Cornea, conf. univ. dr. Monica Spiridon și lector univ. Liviu Papadima. Adunarea generală a Aile a ales pe prof. Paul Cornea (după încheierea mandatului de vicepreședinte executiv) ca președinte al Comitetului de liaison, iar pe conf. Monica Spiridon ca membră a Biroului executiv al AILC.

● Grupul editorial ALL, FUNDAȚIA CULTURALĂ ROMÂNĂ și Editura EMINESCU vă invită să luați parte la lansarea romanului PROVOCATORUL și ÎMBLÂNZITORUL DE LUPI de Bujor Nedelcovici, joi, 11 septembrie, orele 13, în str. Aleea Alexandru, nr. 38. În prezența autorului comentează Irina Mavrodin și Eugen Negrici. Cu acest prilej va avea loc și prezentarea recent înființatei ASOCIAȚII EUROPENE PENTRU PROMOVAREA SCHIMBURILOR CULTURALE Franța-România - EURO-CULTURE

Korunk 50 000 000 lei, Jurnalul literar 50 000 000 lei, Ateneu 50 000 000 lei, Datini 50 000 000 lei, Muvelodes 40 000 000 lei, Teatrul Azi 40 000 000 lei, Universul Cărții 40 000 000 lei, Albina 40 000 000 lei, Orizont 40 000 000 lei, Steaua 40 000 000 lei, Luceafărul 40 000 000 lei, Viața Românească 40 000 000 lei, Memoria 40 000 000 lei, Secolul XX 40 000 000 lei, Revista Muzeelor 30 000 000 lei, Caiete Critice 30 000 000 lei, Cronica 30 000 000 lei, Ramuri 30 000 000 lei, Vilne Slovo 30 000 000 lei, Apostrof 30 000 000 lei, Vatra 30 000 000 lei, Tomis 30 000 000 lei, Familia 30 000 000 lei, Deșteptarea Aromânilor 25 000 000 lei, Moftul Român 20 000 000 lei, Biblioteca 20 000 000 lei, Rostirea Românească 20 000 000 lei, Poesis 20 000 000 lei, Astra 20 000 000 lei, Hyperion - Caiete Botoșănene 20 000 000 lei, Euphorion 20 000 000 lei, Arca 20 000 000 lei, Banater Deutsche Zeitung/Supliment Allgemeine Deutsche Zeitung 20 000 000 lei, Karpathen Rundschau/Supliment Allgemeine Deutsche Zeitung 20 000 000 lei, Erdelyi Figyelo 10 000 000 lei, Bucovina Literară 10 000 000 lei, Rampa și Ecranul 10 000 000 lei, Paradigma 10 000 000 lei, Contrapunct 10 000 000 lei.

xavier patier

*Adesea năpăstuită de scriitorii francezi, nuvela pare să-și găsească din ce în ce mai mulți adepți din tânăra generație. Linda de Vincent Ravalec, Jean Luc Coatalem, Xavier Patier sunt câțiva din cei care au încercat acest interesant exercițiu de stil. Cele șaisprezece povestiri, unele foarte scurte (două-trei pagini) semnate Xavier Patier, pot fi socotite drept modele ale genului. Jocurile dragostei și ale întâmplării îi sunt proprii autorului și în recentul volum **Trei minute de soare în plus**, apărut la editura **La Table ronde**. Prezentăm citirilor cele trei episoade care alcătuiesc povestirea **Scrisoare cu urări**.*

Ciudatul sentiment numit prietenie își are uneori rădăcinile în pământuri curioase: în fiecare an fac un schimb de urări cu un oarecare domn Callan, doar pentru că acum zece ani l-am rugat să-mi dea adresa unei tinere pe care o cunoscusem pe când eram student la Madrid. Domnul Callan crede că este prieten cu mine. Poate că, într-un fel, are dreptate, eu nu am avut pentru el nici cea mai mică atracție. Evident că fata care a generat situația a dispărut. De mulți ani nu mai am nici o veste despre ea. Poate s-a măritat, poate s-a călugărit, poate a murit - după părerea mea ar fi mai puțin plăcut - eu nu mă voi mai întoarce niciodată la ea. Domnul Callan este tot acolo, la fel de constant ca Escorialul. Continuă să-mi trimită felicitări. Îmi scrie în fiecare an urări într-o franceză pe cât de prețioasă pe atât de aproximativă, semănând cu chineza. Dacă încă le citesc, dacă mă simt obligat să-i răspund, o fac din fidelitate pentru prea drăguța Monica pe care o primea sâmbăta acasă la el, conducând-o apoi cu taxiul la Retiro, dar ea m-a uitat.

Nu l-am văzut pe domnul Callan de zece ani, sunt sigur că nu s-a schimbat. Este un tip neinteresant, fără evoluție. Domnul Callan pe care l-am cunoscut era anodin. Avea o înălțime medie, la fel era și clasa socială din care făcea parte, și ambițiile. Era avocat în Spania. Purta costume închise și pantofi foarte bine lustruiți. Când l-am întâlnit, ducea pe umerii săi slabi de catalan exilat în Castilia nu toată mizeria lumii, ci ceva și mai îngrozitor, întreaga banalitate a lumii. Banalitatea este aspectul cel mai clar al condiției noastre, ea o rezumă în totalitate. Domnul Callan este mai interesant decât pare, fiind un soi de recapitulare a speciei umane; el îmi inspiră totodată dezgust, plictiseală, compasiune, agasare, chiar mânie și acea afecțiune dureroasă pe care o simțim privind îndelung orice creatură. Ca să mărturisesc tot, domnul Callan îmi inspiră oarecare vinovăție, eu m-am jucat cu el, iar el își închipuie că îl stimează cu adevărat, nu ne leagă altceva decât o urmă de vinovăție. Când l-am văzut întâia oară, domnul Callan mi s-a părut cu adevărat urât. Ne aflam la o cină madrilenă, unde întâmplarea (numesc întâmplare pe prietenii prietenilor mei) m-a chemat. Era o autentică cină madrilenă, târzie

SCRISOARE CU URĂRI

și plicticoasă, cu un grup de înalți funcționari castilieni care își dădeau sufletul voind să demonstreze că spaniolii sunt la fel de occidentali ca alții, în vreme ce ar fi fost mai plăcut să fie diferiți, mai profunzi, mai misterioși, cu trepte necunoscute de civilizație, eroice și brutale. La masă, domnul Callan era așezat aproape în fața mea. Pantaloniul îi ajungea până la stern. Cravata dispăruse. Semăna cu o pasăre slabă, cu un cormoran pe un flux negru. Participanții erau din înalta societate, venise chiar ministrul Poștelor. Eram hotărât să mă plictisesc la masă, când am observat că domnul Callan era întovărășit de o încântătoare madrilenă. Am făcut cunoștință: se numea Monica. Monica a fost așezată în celălalt capăt al mesei; n-am avut încotro și i-am făcut curte dlui Callan care era unchiul ei; aveam impresia că mă apropiu de ea. A vorbi cu Callan era foarte lesne; avocatul dorea să cunoască un student străin. Am legat o brumă de conversație cu el, în vreme ce Monica, din extremitatea cealaltă a mesei, cu o deosebită delicatețe, se uita aiurea pentru a-mi lăsa ochii să se oprească în voie pe chipul ei, fără riscul de a ne încrucișa privirile. Eu, la rândul meu, îl fixam pe Callan cu intensitate pentru a-i da posibilitatea Monicăi să mă privească, la rândul ei, câteva clipe. Fără a schimba vreo vorbă și, ceea ce este mai extraordinar, fără a schimba vreo privire directă, Monica și cu mine ne seduceam dintr-un capăt în celălalt al mesei. Domnul Callan evident că nu pricepea nimic din aceste manevre. Poate că era surprins de interesul pe care părea că mi-l inspiră? Nu! Oamenii nu au nici o îndoială când sunt plăcuți. Domnul Callan se credea probabil irezistibil. Îmi vorbea, îmi vorbea. Nu își putea închipui că dacă păream captivat, el nu era decât un punct de trecere spre o altă creatură, o creatură care îl eclipsa.

La sfârșitul serii, mi-am fixat o întâlnire cu dl. Callan. Nu a părut nici intrigat, nici surprins. Duminica următoare m-am dus în apartamentul de pe Gran Via. Era un apartament frumos, de avocat al baroului din

Madrid, biblioteca era plină de cărți, așezate invers: paginile către noi și cotoarele spre pereți. Am aflat că dl. Callan, celibatar, era unchiul Monicăi, iar Monica era studentă. Ea nu era acolo. O zărisem doar la cina precedentă pe tânăra fată și hotărâsem că ori ea va fi femeia vieții mele, ori nimic. (Catholicismul și caracterul mi-au clădit viața sentimentală încă din adolescență după modelul Franței gaulliste, adică să fie condamnată la succese împlinite sau la necazuri exemplare, fără a pomeni poveștile cu zâne sau madonele în frescele de pe ziduri).

Trebuia să-l revăd pe dl. Callan duminica următoare și în alte duminici, consimțind să vorbesc de politică și de dreptul spaniol. Foloseam politica pașilor mărunți. Am revenit de șapte ori, disecând de o sută de ori Codigo penal. Visam la Monica mea, fără s-o văd, cu toate că nu îmi era plăcut. Printr-o

întorsătură de conversație, am aflat că Monica era în primul an al școlii diplomatice și vizita unchiul doar sâmbăta. Trebuia să manevrez schimbarea zilei, fără să se bage de seamă. Să-i anunț dlui Callan doar o schimbare de calendar; complexitatea motivărilor și amploarea pasiunii mele puteau compromite demersul; i-am explicat, blindându-mă cu detalii inventate (cu care nu mint niciodată), că duminicile mele vor fi consacrate reuniunilor Opus Dei. Că voi veni sâmbăta. Callan parcă vedea roșu.

M-am dus sâmbăta următoare, Monica era acolo. Frumoasă, blondă (negreala spaniolilor este un adevăr găsit în cărți), îmbrăcată ca o madrilenă, jeans, tu-short și pantofi sport. Era de o amabilitate anonimă care la început m-a înghețat: era din specia celor care trăiau în bandă; din generația născută post-franchism care se ia după moda suedez și face dragoste mai mult din obișnuință decât din pasiune. Am vorbit. O oră întregă am dialogat în spaniolă despre subiecte ornitologice, singuri în biblioteca pe dos, așezați în fotolii apropiate dar separate, în vreme ce dl. Callan își făcea siesta într-o altă cameră.

Binecuvântate clipe! Lângă Monica gustam dublu farmecele alterității, Monica era o femeie și vorbea o limbă care nu era limba mea maternă; dubla diferență mă seducea de două ori: prin idiomul străin pentru întâia oară se separa feminitatea de maternitate.

La cinci, ora matadorului, a sosit logodnicul Monicăi. Avea un logodnic. Era un nătăflet înalt, precedat de un nas ca al lui El Greco. Purta un jeans strâmt ca un pantalon de torero. Lăsa să se vadă prostia mulțumită. Domnul Callan își terminase siesta; avea obiceiul să conducă turturelele în parcul Retiro, mi-a propus să-i întovărășesc. Am avut ideea să accept. Ne-a dus până acolo cu taxiul; bătrânul avocat nu conducea și nici tânărul turturel. Monica mea cu farmec dublu își pierduse verosimilitatea și gustul pentru ornitologie. Urmarea întâmplării nu merită a fi

povestită, am făcut plimbarea mai multe sâmbete la rând, ca un însoțitor, pe aleile cu dafini prăfuiți și apoi m-am oprit.

Nu are importanță că răspund în fiecare an urărilor domnului Callan. Este modul meu de a rămâne credincios unei dragoste neîmplinite

*

Există oameni ciudați. În fiecare an, tânărul N., pe care l-am cunoscut în anii când era student la Madrid, îmi trimite urările sale din Franța. Mi le trimite sau răspunde la ale mele, nu mai știu. În orice caz, mai este încă pe lista mea - o listă de pe care am șters fără milă pe cei care tac. Cred că, de obicei, eu sunt cel care scrie primul; cu toată vârsta mea, obișnuiesc să procedez așa cu toți cei cu care corespond. Asta n-are importanță. Tânărul N. îmi răspunde într-o spaniolă oribilă, împănată cu barbarisme, o spaniolă bombastică, un soi de patagoneză scremută. Mi-ar fi rușine să scriu în franțuzește așa cum o face el în spaniolă. Nu doar că intenția contează?

L-am cunoscut pe tânărul francez la o întâlnire la directorul Poștelor, acum vreo zece ani. Conversația a fost pasionantă, iar tânărul student în stagiul a încercat toată seara, într-un mod cam grotesc, să dea lecții de hispanitate ministrului, chiar și ducesei de Suarez care răspundea prin suspine pline de cea mai perfectă castitate. Era clar că tânărul cocoșel voia, de fapt, să strălucească în ochii uneia din nepoatele mele care mă însoțea. Manevra sa era aproape stingheritoare. Cum am prevăzut, de îndată ce a știut că eram ruda tinerei fete din partea cealaltă a mesei, a încercat să se servească de mine pentru a o revedea. M-a lăudat într-un mod destul de vulgar. Modul lui de a înainta camuflat îmi plăcea cât de cât, am acceptat să-l primesc acasă, pentru că, evident, mi-a propus să mă viziteze. La prima venire în apartamentul meu de pe Gran Via, l-am condus în biblioteca de incunabule, de cărți pe care le păstrez cu cotoarele la adăpost de lumină, așa cum se făcea demult în unele mănăstiri. A revenit cu o asiduitate demnă de

admirat. Părea interesat de drept, crezându-mă avocat. Era amuzant. La un moment dat am crezut că se va întâmpla ceva. Studentul francez s-a dovedit incapabil să aibă cea mai mică inițiativă când a revăzut-o, la mine, pe nepoata mea. Două-trei plimbări prin Retiro au învins plictiseala. Tinerele generații nu mai știu ce înseamnă romantismul. Chiar și la nord de Pirinei. El spera o aventură trecătoare și s-a speriat la ideea că Monica ar fi o femeie care dorește mai mult. Trimit totuși urările mele bătrânului meu student francez. Poate crede că țin la el. Nu vede nimic neobișnuit: scriindu-i, eu fac cu ochiul propriului meu trecut, iar trecutul este un paradis în care toată lumea se iubește și se înțelege.

*

Poate să-i reușească unei femei atât viața profesională, cât și cea afectivă? Această întrebare de portăreasă, care devine titluri în magazinele de doi bani ca **Diario 16** sau **Hola!** mi-o pun serios, fără glumă. Viața mea profesională mi-a reușit, eu terminând școala diplomatică la douăzeci și patru de ani; avusesem două experiențe în străinătate, iar postul meu actual în minister este pasionant. Am mulți prieteni la Madrid. Sunt primită oriunde, pot fi chiar invidiată. Libertate, dezinvoltură, relații și sănătate; nu este nevoie să spun că din această enumerare lipsește esențialul, că această colecție are un gust de cenușă pentru femeia de treizeci de ani care sunt.

Eu, care visam o dragoste absolută, doar una singură (este latura mea spaniolă și catolică, căreia îi atribui o asemenea predilecție pentru ori tot ori nimic), nu am cunoscut - și asta destul de târziu - decât aventuri banale și jalnice. Fără îndoială că voi mai întâlni și altele până mă voi fixa definitiv. Nu mai am prea mult de sperat. Este, poate, prețul plătit pentru că am avut tot, sunt o natură foarte pasională.

Uneori mă gândesc la Stanislas, un student francez zărit acum vreo nouă ani și șapte luni, despre care am crezut o clipă (eram naivă) că era cel pe care îl așteptam. L-am văzut pentru prima dată la o cină, la familia Medinacelli. A fost uluitor, mai spaniol ca un spaniol. Mai întâi, cu o eleganță exotică, făcută din stângăcie disimulată și candoare reală. O rezervă, o profunzime neobișnuită se observau în vorbele lui. Era și sportiv, fără vacuitatea atât de comună tinerilor bărbați, mai ales când știu că sunt frumoși.

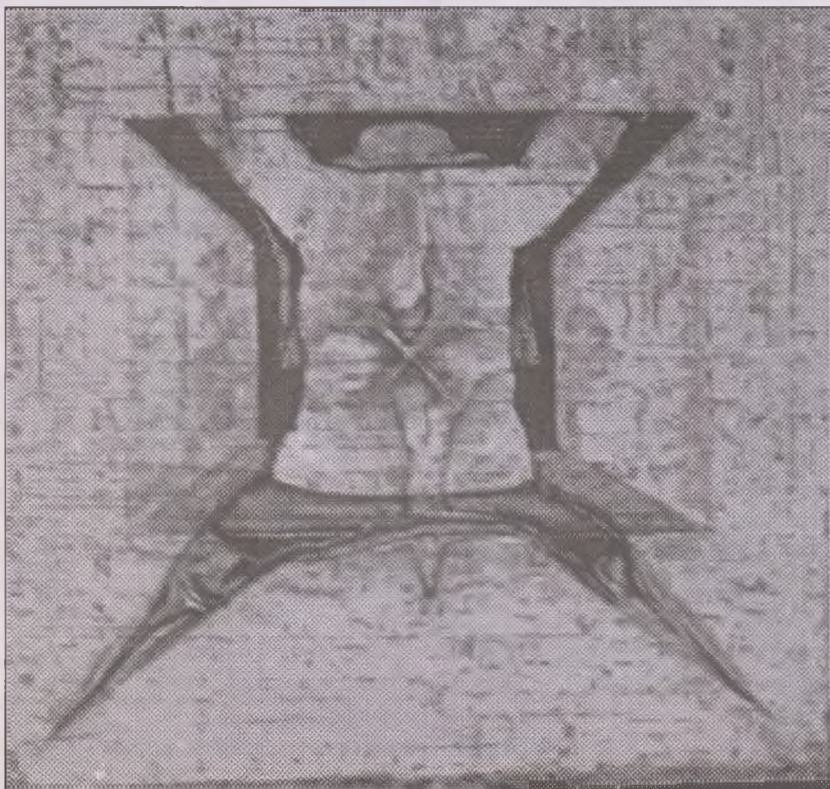

În acest număr, lucrări de Andrei Romocean

Mă privea pe furiș și fermecător era că se lăsa privit. L-am revăzut peste câteva săptămâni la unul din unchii mei, o bucurie nesperată. Am vorbit despre zoologie - subiect în care spunea că este specialist, pe care știa să mi-l înfățișeze fermecător. Două ore de pură plăcere intelectuală, așezată în preajma lui, într-o bibliotecă, fără a mă gândi la nimic altceva decât la păsări; iată cea mai plăcută amintire rămasă de la el. Au mai fost câteva plimbări prin Retiro și vizita în pas alergător la Prado. Fratele meu mă însoțea de fiecare dată nevoind să mă lase singură cu Stanislas al meu. Erau ore în care ar fi trebuit să știe cum să dispară fără să i-o cer.

După câțiva timp, Stanislas a avut aerul că s-a plictisit de întâlnirile noastre. Nu s-a mai sinchisit. Curând a plecat pentru totdeauna. I s-a terminat stagiul. Nu am făcut schimb nici de confidențe, nici de săruturi. Ar trebui să cred că nu m-a iubit. Sau, mai degrabă, era ceva mult mai complicat, m-a sedus așa cum seducea pe toată lumea; era amabil cu mine așa cum trebuia să fie cu orice femeie plăcută; îi plăceam așa cum îi plăcea viața. M-am consolată visând că nu putea fi, așa cum aș fi pretins, bărbatul unei dragoste unice. Nu, nu mă consolam. E idiot, dar amintirea lui îmi revine uneori. Azi dimineață la ora când vine factorul, mi-am închipuit că va sosi o scrisoare de la el. Este epoca urărilor: visam că mi-a regăsit adresa și că îmi ura un an bun.

Prezentare și traducere:
Andriana Fianu

SHAUL CARMEL LA 60 DE ANI

Sunt convins că nici o istorie scrisă de aici sau de aiurea nu va putea ocoli și nu va putea ignora prezența lui Shaul Carmel, „una din figurile cheie ale mișcării literare pe românește de la Tel Aviv”, cum l-a definit Mirodan în „Dicționare neconvențional” (Editura Minimum, Tel Aviv 1986).

Dar sunt atât de convins că un personaj atât de controversat cum este Shaul Carmel nu poate fi citit cu ochelarii fumurii ai invidiei. Cu asemenea ochelari nu poți distinge aparența, de fondul său sufletește adevărat. O operație de citire corectă reclamă un cititor înțelegător cu experiență în mânărea dialecticii. Fiindcă numai dincolo de înfățișarea exterioară a unui temperament vulcanic, mai abilit decât cel al Enei, numai dincolo de un egotism cu răvășitoare efecte de bumerang, se află Shaul Carmel cel adevărat, cu imensa-i pasiune pentru destinul Asociației, al membrilor ei și, desigur, și al lui personal. O pasiune care atinge, uneori, dimensiunile unei iubiri excesive, obsedant posesive. Conducând treburile Asociației de la înființarea acesteia, îi cunoaște la perfecție pulsul, capriciile, aspirațiile, dar și limitele, fiind gata să-i însușească viața, dinamism. Amintesc doar câteva din acțiunile Asociației inițiate de el. Intuind în schimbările din România perspectiva stabilirii unui nou tip de relații între scriitorii noștri și scriitorii din România, el a acționat în acest sens cu un deosebit simț pragmatic și o matură chibzuință. A folosit prezența primei delegații de scriitori români veniți în Israel după evenimentele din 89 inițind acordul de la Ghinosar între cele două uniuni, acord largit și completat apoi de cel încheiat la Neptun în 1995. Documentele respective au fost publicate în revista „Izvoare” nr. 28/29, la a cărei reușite, nu mică, a fost contribuția sa. Aș vrea să menționez pledoaria sistematică a lui Shaul Carmel în favoarea străngerii acestor legături în care a văzut - printre altele - în publicul din România, nu numai un lector potențial al scrierilor noastre, ci și un factor psihologic de risipire a angoasei scriitorului de aici în fața pierderii ireversibile de limbă română în Israel. În sfârșit, dar nu în ultimul rând aș vrea să subliniez contribuția lui la înțelegerea statutului dublei identități a scriitorului israelian de limbă română, în cuvântarea pe care a ținut-o la Neptun, aplaudată la scenă deschisă de cei peste 200 de participanți la Congres.

Trecând acum la exprimarea a câtorva păreri privitoare la poezia lui socotesc că antologia „Ești” apărută anul trecut la București (Edit. Hasefer) ca și volumul de versuri „Dor de dor” (Edit. Car. românească), reprezintă concentrat evoluția creației sale, de-a lungul a trei decenii, a unuia și aceluiași poet, refractar dedublărilor de tot felul. Îmi amintesc că în urmă cu 12 ani în cuvântul meu rostit cu ocazia decernării premiului „Sion” lui Carmel, spunem că despre poet ar fi ușor să vorbești dacă versurile lui n-ar fi oglinda creatorului lor, un scriitor în mișcare continuă. Pe care nu-l poți închipui decât în acțiune. Căci în afara acțiunii el nu există. A acționa înseamnă pentru el a trăi, a se consuma prin trăire, a arde în trăirea clipei, a evenimentului.

Iată de ce evenimentul reprezintă materia primă a poeziilor sale. În constelația scriitorilor de limbă română el se distinge ca poet al baricadelor, în ale cărui stiluri pasiunea pentru soarta Totului are mai multă importanță decât satisfacțiile intime pe care le pot oferi, uneori versurile cizelate și frumos rânduite. Poetul simte imperios nevoia de a ameliora prezentul, singurul timp pe care îl trăim cu adevărat, evocarea trecutului nefiind altceva decât un mod de a satisface prezentul. Concepând viața ca acțiune, literatura pe care o practică e prelungirea, în alte forme, a vieții în neîntrerupta ei mișcare. Nu un observator marginal al mișcării, ci mișcarea însăși. Un scriitor al contingentului netransfigurat, așa cum era credo-ul lui de atunci: faptele netransfigurate au o putere emoțională mai mare decât instrumentație estetică. Postură anticafofilă, prin excelență, nu conta prea mult stările, nuanțele. Din paleta poetului tribun lipseau cuvintele molatice. Prefera culori și cuvinte contrastante, opuse.

În urma cumplitei tragedii, a pierderii ireparabile a tovarăsei de viață, dar și a unei evoluții artistice pozitive, cum semnala Eugen Campus, critica remarcă o schimbare evidentă în optica estetică și în formele sale de exprimare lirică.

Tematica erotică, laolaltă cu cea referitoare la stări, anterior întortocheate, precum singurătatea durerea, compasiunea, angoasa, mirarea, apar cu o forță nebănuită în creațiile sale poetice. În structura poezilor sale câștigă teren exprimarea directă a sentimentelor precum și versurile de natură meditativă asupra istoriei și mitologiei poporului evreu. Din trăirile sale personale din istoria și mitologia biblică el își construiește obiectul unor reflecții încărcate de semnificații pe care le îmbracă în veșminte literare proprii personalității sale poetice așa cum semnala un mare poet român, Ștefan Augustin Doinaș, în prefața volumului de poezii „Ești”. Prin aceasta Shaul Carmel a devenit beneficiarul unei judecăți de valoare și al unei încadrări în istoria literaturii, de o exactitudine exemplară privind evoluția limbii și tehnicii creației sale poetice. Și ce frumos își încheie poetul Doinaș substanțiala lui prefață: „Grație înzestrării sale (a lui Shaul Carmel), limba noastră (limba română) pășeste cu demnitate și grație prin nisipul sfânt al Psalmilor și Parabolilor”.

La împlinirea a 60 de ani vreau să-i urez lui Shaul Carmel să-l ajute Al de Sus să reușească a micșora distanța dintre apartenența și esența sa! „Fii tu, cel ce Ești. Fiindcă Tu ești”

Andrei Strihan

shaul carmel

Mălură

Ce invazie pu-un mic tărâm de soare,
Câte omizi se-avântă ca Icar
Să urce spre albastrul de cleștar
Pe care îl râvnesc cu disperare!

Ce-nvălmășeală și la porțile deschise
Al cetății celora înalți!
Mărunții, chiar dacă-i încălți,
N-ajung la ele nici măcar în vise.

Ce buluceală fără izbândă
Pe vatra Poeziei, țară blândă!

Superbul chin

Nu-mi refuza nimica la plecare,
Că nimeni nu mai știe ce va fi.
Într-un bărbat venit din depărtare
Sunt încă șapte morți și șapte vii.

Nu-mi dărui nimica la plecare.
Nici tu, nici eu nu știm ce va mai fi
E între noi și frig scaldat în soare,
Și șapte morți și încă șapte vii.

Fă-mi doar bagajul, că mă duc să vin
În drumul veșnic stă superbul chin!

Întoarcerea lui Heine

Aștept întoarcerea ta acasă
Spre altarul vechiului Templu.
Aducând ca jertfă moartea de-Acolo,
Poemele tale de-o viață.
Poemele tale arse în piață
De cavalerii Emmei și Elsei
Și-ai Gertrudei
Ca și cei ai Donei Clara.
Fiica judelui, fugită din castel
Spre grădina cu taine,
Să se iubească cu tine.

Aștept întoarcerea ta acasă.
Pe brațele tale vânjoase,
Ieri, mângâind trupuri divine,
Să aduci poezia ucisă
Ca pe un candelabru smuls
Noptii de Cristal
Și mâniei lui Titus.

Te-aștept aiei, de multă vreme,

Întors acasă altfel, fără moartea,
Fără trofee, fără tomuri arse.
Abea sădisem stihurile mele
În sufletul Ilenei și-al Mariei
Ca tine-n cel al Hildei și al Gretei.
Că răscolit de doruri am plecat

Să te conduc, am vrut, către Chivot,
Eu, nepotul unui învățat în Tora,
Șamașul ăstui Templu regăsit
Pe tine, fiul unui mare cărturar,
Rabinul vestit din Saragossa.
Și încă n-ai ajuns, și zorii vin,
Și iar începe slujba fără tine.

Starea

Pălesc dintr-o dată culorile toate,
Descresc dintr-o dată munții de vise
Se năruie lumi, orizonturi promise
Și tot ce se poate, nu se mai poate.

Vitrina cu pofte în țândări se sparge
Și cioburi e-oglindea de soare a zilei
Și mor îndelung ca vântu-n catarge
Ca iar să mă nasc din tainele filei.

Și se-aprind dintr-o dată culorile toate,
Cresc dintr-o dată munții de vise.
Lumi se ivesc, orizonturi promise,
Și ce nu se mai poate, iarăși se poate.

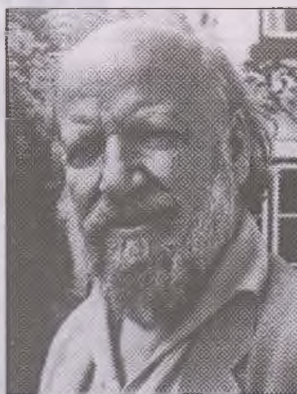
ÎNVĂLUIȚI ÎN MISTERE

de VIRGIL LEFTER

In 1993, când se stingea pe neașteptate la locuința sa din Cornwall, părăsind această lume într-o discreție aproape totală, cum și trăise de altfel, William Golding lăsa în urma sa o operă armonios împlinită. „Lord of the Flies”, „The Spire” sau „Trilogia mării” („Rites of Passage”, „Close Quarters”, „Fire Down Below”), ultima scriere ce i-a apărut, când se mai afla încă în viață, marcând, pentru a enumera doar câteva din romanele sale de frunte, o credință neștirănută în rostul scrisului, vorbeau despre o creație ce sonda cu luciditate tainele sufletului omenesc, dezvăluind disponibilitățile sale de a face bine și rău, revelau cu rafinament ambiguitatea ființei umane și a creației artistice, abordând de fiecare dată teme cu tentă metafizică și reînviind mituri, cum autorul însuși a afirmat cu tărie.

Valorificând resursele de expresie și poziționale ale tradițiilor prozei engleze din secolul al XVIII-lea - Golding a rescris și s-a referit mereu la tradiție, iar „Lord of the Flies” este un exemplu în această privință - în „To the Ends of the Earth” (titlul sub care a fost publicat textul revizuit al „Trilogiei mării”), scriitorul oferea cititorilor, după cum afirmă Malcolm Bradbury, „cartea sa cea mai optimistă”. Golding a fost din tinerețe un adept al științelor și al raționalismului pe care le-a cultivat cu convingere. „Nu există nici un loc în lumea noastră de o desăvârșită logică pentru spaimele întunericului”, scria el. Nu-i mai puțin adevărat că zonele de taină ale existenței nu l-au lăsat indiferent și tot el este acela care, mai târziu, afirma în eseu „Delphi” că „educația și intelectul sofisticat au lăsat deoparte acea calitate îndoielnică ce s-ar putea să ascundă ceva, în ciuda reticențelor noastre”. Ei bine, la dispariția artistului, printre hârtiile și notele sale s-au găsit și filele unui manuscris compact. Era vorba de un roman, în mare parte finisat, pe care autorul nu mai avusese răgazul să-l dea publicității. Cu pietate și rigoare, editorii dimpreună cu familia l-au asamblat cu grijă, reușind să ofere literaturii engleze varianta, poate cea mai apropiată de cea dorită de autor (anumite părți ale cărții fuseseră rescrise și lipsea un fragment) a romanului „Vorba cu dublu înțeles” („The Double Tongue”), ultimul Golding, ce purta un titlu ce revenea cu obstinație în manuscrisele sale. O carte postumă este totdeauna o experiență tulburătoare, un foșnet anume îi animă paginile, simți, paradoxal, prezența autorului mai vie ca oricând, veghind, dorind parcă „de dincolo” să te avertizeze, să-ți vorbească, spunându-ți, cu tainice șoapte, că gândul său a fost acela, sau poate altul, că rodul gândurilor și sufletului său s-ar fi putut întrupa altfel dacă soarta i-ar mai fi oferit răgazul. Oricum, romanul lui Golding este o creație bine constituită, ea se sprijină solid pe articulațiile sale, venind a împlini, o dată în plus, dincolo de fruntariile vieții, o operă exemplară. Roman crepuscular, „The Double Tongue” reia, nu lipsit de semnificație, o problematică pe care, așa

cum spuneam, Golding nu a neglijat-o. Cartea sa este dedicată **p r o b l e m e i** credinței și a tăgădei, ea sondează cu finețe și cu o incantatorie forță artistică lumea de taină „de deasupra noastră”, lumea

Dumnezeirii, autorul reușind, pentru a căta oară, să confere paginilor sale un tulburător fior metafizic. Peste ani, Golding se reîntoarce la problematica zonelor de umbră ale vieții, la pasiunea sa pentru antichitatea greacă și la instituția oracolului de la Delphi. Povestea vieții Ariekăi, fata lipsită de nuri și neînțeleasă de nimeni, căreia soarta îi rezervă totuși marea cinste de a ajunge o slujitoare a lui Apollo - o Pythia celebră - romanul evocă degradarea unui mit, spulberarea unei credințe, ambiguitatea și fragilitatea plâsmuirilor omenești, care ades eșuează în mercantilism și vulgaritate. Arieka ce părea înzestrată din copilărie cu puteri supranaturale este o ființă călăuzită de rigorile spiritului și crede cu tărie în lumea și existența zeilor. Lipsită de șansa de a-și împlini viața ca orice creatură de rând, ea se consacră existenței virginale a slujitoarelor oracolului de la Delphi, prin intermediul cărora marele zeu își dezvăluie mesajele. Se confruntă în roman, pe de o parte, forța credinței și spiritualitatea feminină, pe de alta, raționalitatea masculină, întruchipată de marele preot Ioanides. El este, de altfel, cel care transformă „instituția” oracolului, grație unor subtile și malefice tactici de sorginte materialistă, într-o înșelătorie, într-un paravan pentru activități subversive vizând stăpânirea romană. Cartea este, astfel, nu numai istoria degradării unui mit, ea marchează, într-o pilduitoare coerență compozițională, crepusculul unui ev, dar și pierderea treptată a unei credințe, căci odată cu prăbușirea în ruină a clădirii ce adăpostea biblioteca și apartamentele slujit-

toarelor lui Apollo, odată cu pierderea prestigiului de care instituția oracolului se bucurase, asistăm la spulberarea credinței Ariekăi în practicile și zeii pe care cu atâta pietate îi slujise. Căci Arieka pricepe, în fine, că „spusa zeilor” este răstălmăcită, adaptată, după propriile sale interese, de către preotul Ioanides, pentru care oracolul nu este în realitate decât o fraudă, ceva în care nu crede de fel, o sursă de câștiguri materiale și un prilej de a răzbuna pe ascuns aroganța stăpânirii romane. Numai că așa cum se întâmplă de multe ori, tocmai acum când totul s-a golit de sens, Pythia - modesta și firava Arieka - va fi venerată mai mult ca oricând. Concetățenii săi vor să-i ridice o statuie. Cu un gest superb, ea refuză însă această vană cinstire și, cum credința nu i-a fost spulberată cu desăvârșire (i s-au spulberat numai iluziile legate de plâsmuirile omului), ea cere ca statuia cu pricina să fie închinată „Zeului Necunoscut”, acelei forțe ce există dincolo de fragilele noastre plâsmuiri. În ipostaza sa de Pythia, Arieka a căpătat, odată cu experiența vieții, o înțelegere mai deplină a Dumnezeirii. Pricepe, în fine, că zeitatea, Dumnezeirea, ființa supremă, sălășuiește undeva dincolo de fruntariile înțelegerii noastre limitate, că omul, ades, vulgarizează totul cu elanul său meschin și utilitarist. Dumnezeu este o taină peste puterea noastră de cuprindere, dincolo de vremelnicele noastre strădanii de întruchipare și astfel în final Arieka se dovedește consecventă cu ea însăși, dobândind o înțelegere nouă a rosturilor firii, o credință mai adâncă, prin forța spiritului, în taina Dumnezeirii. „Vorba cu dublu înțeles” este, ca atâtea cărți ale lui Golding, un roman al ambiguității, al raționalității și al spiritualității ce se confruntă, al reprezentărilor supreme, ce îmbracă alte forme decât poate cuprinde mintea noastră. „Suntem învăluiți în mistere” spune, la un moment dat, un personaj al cărții și, astfel, Golding revine obsedant, cu noi sensuri și convingeri, cu iluminări finale, la una din marile teme ale existenței sale. Între credință și tăgadă, între lumea de o desăvârșită logică a universului nostru și lumea umbrelor de taină, taina și Dumnezeirea își găsesc locul ce li se cuvine. „The Double Tongue” este o carte fascinantă și purificatoare. Golding mărturisea undeva că mai degrabă este înclinat să scrie o carte decât să născocască „o poveste”, dezvăluind astfel resursele de expresivitate ale artei sale. Cu acest roman, el nu se dezmente. Există pagini peste care plutește o inefabilă mireasmă, secvențele în care Pythia se află în sanctuarul de la Delphi fiind tulburătoare. Apoi este în roman o atmosferă melancolică, pretutindeni te întâmpină expresii aforistice grele de înțelepciune, „un zâmbet trist”, ce plutește asupra cărții, laolaltă cu aroma frunzelor de laur mistuite pe altar. Toate la un loc conferă paginilor o aură de poezie, de taină și sacralitate. Dincolo de zâmbetul trist, dincolo de melancolie, o speranță se întrupează totuși în acest final crepuscular. Este credința că „ceva” există, că „Zeul Necunoscut” se află deasupra noastră, că viața noastră efemeră nu este totuși în zadar.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1. Mai ales la vremea senectuții, Mihail Sadoveanu oferea autografe.
2. Florența Albu capătă un important premiu literar din mâna lui Cornel Regman și sub privirile galeșe ale lui Laurențiu Ulici.
3. La una din aniversările de la Casa Monteoru: Ștefan Augustin Doinaș, Iosif Naghiu și Mircea Ionescu Quintus.
4. Toma George Maiorescu are de ce să zâmbescă: i-a apărut o carte solidă.
5. În „Duelul cu crinii”, (1972) Ion Caraion a câștigat pariul regal.

